

Մ Ա Ս Ի Ս

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Ա.Զ.Գ.Ա.ՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

34 ԴՊ ՏԱՐԻ

1886 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 4

ԹԻԻ 3803

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՇԱԲԱԹ 4 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

Մ Ի Մ Ո Ւ Ա Ն
Հ Ա Մ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն
Հ Ա Յ Կ Ա Կ Ա Ն Կ Ի Լ Ի Կ Ի Ո Յ

ԵՒ

Լ Ե Ի Ո Ն Մ Ե Ծ Մ Դ Ո Ր Ծ

Հ Ա Ի Ա Ք Ե Ա Լ

Ի Զ. ՂԵՒՈՆԴԵԱՅ Վ. Մ. ԱԼԻՇԱՆ

ՅՈՒԹՏԷՆ ՄԻԻԹԱՐԱՅ

ՅԱՌԱԶԱԲԱՆ

(Շար. նախորդ թուէն)

Յեախնս սա՝ նորահրաշ բանայ յաշխարհի ճանապարհ կենաց, ընդ մէջ արքունի ապարանից եւ խտտակրօն մենաստանի. երկոքումք եւս զուգապէս վայելչացեալ, եւ քան զյոգունս ի զգօնից եւ ի բաջաց դերազանցեալ. աշխուժիւ եւ բազմազան հանձարով՝ թերեւս ոչ ումեք կրսեր ի տան Սիսուանայ, բաց յԱ. Լեւոնէ. կրօնասիրութեամբ եւ իմաստասիրութեամբ անհամեմատ առաւելեալ. արքայ աշխարհատեսուչ ամենայն օրինօք եւ արժանեօք, այլ ոչ թագաւոր. օրինակաւ իւրիք նմանել կամեցեալ առաջնոյն արքայից Երուսաղէմի, որոյ պատկառեալ ի փշեղէն թագէն Յիսուսի՝ չառնոյր յանձն ոսկւով պսակիլ անդէն. ոչ իւրիք նուազեալ յառաջնոյն, այլ եւ առաջին խա-

չակիր յիւրումն ժամանակի, եւ աջողագոյն ի լծակցել զխաչ ընդ սուսերի. մերթ ի թանձրաստեւ ձունձ այլ եւ ի ցնցոտիս սըրովբէասարաս Ասիզացւոյն պարուրեալ սքեմաւորաց հաւասարի. մերթ ի նոյն պարկեշտ պարէգօտ՝ զրահս եւ վարապանակս վերարկեալ՝ խրոխտալով աշտանակէ ի նըժոյգս ալեւսեան դաշտաց. ձայն տայ բանակաց, վառէ վարդէ վանէ մինչեւ յՍ. մեսա, ի Դամասկոս, մինչեւ ի բուրդունս Փարաւոնաց. եւ սրբազանեալ սուսերան՝ նշան քաջութեան թողու զպատառուած ամրակուռ դրանց ոստանի ոսկիւն, եւ ըզյաղթանակն ձօնէ Գերեզմանի Փրկչին. ըզպատերազմն յուղէ, զխաղաղութիւն հաստատէ. դաշինս կռէ բարեկամութեան եւ սուրեւառիք ընկերահաշտ վաճառականութեան. եւ անդրէն սուրալով թանգուղէ ի մթին մենարանում, վերապլանալ աղօթանուէր մտօք՝ ընդ սիրելւոյն իւրոյ Փրանկիսկեայ՝ յանմատոյցն հասարակաց պարուհակ երեքսրբենին, եւ մարզել զհանապազաջան բազուկսն՝ ի մատուցումն խնկոց, որպէս եւ ի ձօճիւն նիզակաց. Անձն եւ միտք յարաշարժ յարակիրթ. ի Սիս կեդրոնացեալ՝ ձկտի ի ծագս արեւելից՝ ի ճամբարս Ղանին Մողղաց. դառնայ յարեւմուտս ի դուռն Բիւզանդական կայսեր. սմա՝ ըզքոյր իւր ընծայէ ի հարսնութիւն՝ սոփորակի սաղմոսելով, « Կացցէ դշտոյ ընդ աջմէ քումէ » . նմա՝ զայլ ոմն կոյս մատուցեալ առաւել քան ի սէրն՝ ի հաւատս նորին յորդորէ եւ ի պաշտպանութիւն հաւատակցացն քրիստոնէից. եւ անդրէն դառնայ ի վայրս իւր դալարիս եւ ի Զուրս հանգըստեանն, մխրճել յալիս աստուածախոհութեան, յընթերցումս և ի դրուածս պէսպէսս. և

խակ եւ խակ ազդու՞մն առեալ՝ ճեպի յոստան հայրենի, ցրէ զմախանա բարձածիգ եղբարցն, դաստիարակէ զեղբորորդեակն դեռաբուսիկ, փոխանակ իւր թագաւոր կարգելով. ընդ որում՝ ապա դաւաճանեալ ՚ի բարբարոս ոստիկանէն, իրրեւ դայեակ ընդ դայեկորդւոյ՝ խողխողեալ անկանի. եղբրականաւ՝ առ ազգայինս իւր կնքեալ զկեանսն, երանական պաշտամամբ յիշատակեալ առ օտարազգի կրօնակիցսն, ընդ որս կենցաղավարելով, անմուաց ունէր զուխտ հայրենի եկեղեցւոյն եւ զքրպրութիւն : — Ոչ պանծալիք իբրեւ զսա՝ այլ և ոչ աննշանք ՚ի պատմութեան երեւութանան եղբարք իւր վեցեքին. մին (Թորոս) ՚ի միւսմէն լարիւ աղեղան խեղդամահ լեալ. եւ սա (Սմբատ) որ զՄլեհին ժպրհութիւն եցոյց ՚ի Հեթմեանս, ՚ի միւսոյ եւս եղբօրէ (Կոստանդեայ) մերժեալ լինի, եւ երկրին միանգամայն ի Հեթմոյ, որում այց առնեն երկինք՝ լուցանելով անդրէն զԽջուցեալն ՚ի նախանձուէ եղբայրասպանին՝ զաչացն լոյս : Ի հեռանալ չորեցուն եղբարցն յարքունի թատերէն՝ յառաջ մատչին կրսերքն երկուորեակք, յարգանդէ յեռեակք անմեկնելի սիրով, զոր բենակէ՝ այլ ոչ լուծանէ՝ անժամ աշխոյժ երկվարին Ալինախայ՝ արօրիւնով ՚ի յորձանս Կիւղնոսի, յորմէ բարձեալ որպէս գաղիչ գեաւամոյն որայից՝ ողորեալ դնի յարտասուս սիրայնոյ եղբօրն եւ արքայի Օշնի : Յայնպիսեաց աշխարհածուփ ժխորմանց եւ ՚ի կասկածելի կենաց հարազատացն՝ սարտուցեալ կրսերագոյն նոցին եղբայր եօթներորդ, Ներսէս — Ռուբէն, ՚ի խաղաղական եւ քաւչական պաշտօն Աստուծոյ՝ զանձն նուիրէ, զմխան եւ զմատուռն՝ ՚ի կցարդիչն երկնի եւ երկրի յարուեստ զմայլական, յերաժշտութիւն. զոր թուի իմն անբաւական նրբից զգացմանց ոգւոյն գտանելով՝ կարճակտուր կենօք յերկնայնոցն ճեպել երգակցութիւն :

Ոչ ինչ յեանեալ յաւագասիրութենէ եղբարցն, տինա եւ առաւելեալ փառասիրութեամբ քոյր նոցին անբանկածին, գոռողն Զապուլն, գոռողագունի լծակցեալ փեսայի՝ Լիւղիւնեանն Ամաւրեսոյ՝ եղբօր եւ կապտողի թագաւորին Կիպրոսի, զիղղին դայն եւ զՄիսուան՝ ընդ ամս երկարս ընու աղմկաւ զինուց եւ վիճից,

յերկար պատգամօք սրբազան բահանայապետին եւ աւագօրերոյ, մինչեւ երկրքին եւս ամոլքն՝ զրաւին բռնի մահուամբ. նա՝ յիւր՝ ապարանսն դաւաճանեալ, սէ՝ թերեւս չուսուագոյն՝ յարգեալն բանտի յախորտացեալ կոմսին Կոռիկոսի, յորմէ՝ ապա նոյնպէս զմահու լուծանէ վրէժ՝ Լեւոն Գ, հուսկ թագակիր շառաւել Հեթմեանց : — Բայց եթէ Զապուլն, կամ յառաջ քան զնա Ալիծ՝ դուստր Բ Ռուբինի, հանգոյն արուաց մաքաւելով՝ բռնաբարէին զվարժուն բարձս աւագութեան, այլազգ անդորրագոյն հանդիսից ցանկացողք եղեն յուրիք ՚ի փարազուն օրիորդաց Միսուանայ. անագանեալ դաստերք մեծացն այնոցիկ Տէֆայց յէնեդէն լեւոնաց արեւելեան Հայոց, փթթեալք աստանօր ՚ի ծաղկածին ջերմահովտս Զահանանայ եւ Սարոսի, ծիրանողդեացքն Զապելք եւ Կեռանք, Ֆիմիք եւ Ալիծք, ոչ միայն ՚ի հայրենի դպեալս, այլ ցանկացեալք, հրաւիրեալք եւ պերճացեալք ՚ի պալատս կայսերաց Կ. Պօլսի եւ Նիկիոյ, յարքունիս Կիպրոսի եւ Անտիօքայ, եւ յիշխանատունս ծովեղբարցն Սսորուց, կայսրուհիք, թագուհիք, բրէնցէսք, մարէջալէսք եւ սենեջալէսք, որպէս կոչէինն յայնմ ժամանակի. ընդ համառեսն համապատիւս արեւմտեայս կամ Փաանկուհիս՝ համաբարբառ չրթամբ և համաշարժ թաթիւք տոհորակելով, զրուցատրեցին, երգեցին եւ կաքաւեցին, եւ շառք՝ յիշելով զանհրաժեշտն վերջոտնունն՝ հաւատաւորաց սեւաշուք քօղով ծածկեցին յետոյ զԽջեալփառ վայելչութիւն երբեմն ակնախտիղ փաղիւսալ երեսաց իւրեանց եւ զերեսաց աշխարհի. որոց վեհագոյն՝ շնաշխարհիկն Զապել՝ պայապատ մեծին Լեւոնի, ոչ այնքան ի բարձրագիտակ դարպասի հօրն և փեսային դշխոյաբար նազէր ՚ի դասս նաժշտաց եւ ներքինեաց, որքան մայրենի խնամով յիւրումն պատասխերտ հիւանդանոցի Սոյ, առաւել քան զառատատուր ձեռսն՝ զսիրտն զիւրազորով տարածելով ՚ի վերայ տկարաց եւ տնանկաց. — նորին դուստրս տրամազգեցիկն Ֆիմէ՝ սխրալի տիկին Սիդոնի, գերագոյն սիրփանս ոգւոյն զեղբայրագիծ աստուածային տառն առեալ յեղջեղէր տատրախօրէն մնչմամբ ՚ի մենակեաց աղօթանոցի. — եւ բաղմածին մայր թագաւորաց եւ թագուհեաց լամբ-

բոնամիայն Արա Աննա՝ հուսկ ամենայնի կրօնաւորութեամբ երկնէր զանձն իւր՝ երկնից : — Այսպէս զիտացին քորք եւ եղբարք թագադուհիք եւ իշխանազուհիք՝ ճոխաբար քաղաքավարել յաշխարհի եւ ընդ գերայնարհիկն վերճեմել : Թուէր իմն վաղահասոյց կլեմային Արիկիոյ՝ ճեպել բարգաւաճել զժընուհս Սիսուանայ եւ սախել յեռանդն , 'ի դործ , 'ի փայլ եւ 'ի փառս , յերգ եւ 'ի պար , յընթերցութեաժ եւ յաղթս , 'ի բարձ եւ 'ի խաչ . իբրեւ այն թէ չափեալ էր նոցա սուրճանդակօրէն ընթացք ժամանակին . եւ յետ երկուց փառազգեաց դարուց ռուբինական պետութեան՝ դայր հասանէր երրորդն դար կիսասեաւ , զհետ ձգելով զբողքն կախուցիչ թորդումական թաղի , մինչ գրեթէ 'ի նմին պահու եւ համաշխարհական վարագոյր ամանակաց , վերարկուէր զՄիջին անուանեալ Գար անցից պատմութեան աշխարհի , եւ սկիզբն առնէր նորոյն :

Անմարթ է կարծեմ ճշմարտասէր աչաց չտեսանել զայնպիսի նորաճեւութիւն կենաց Սիսուանեաց , եւ զբարեմասնութիւնս՝ յոր վայելցին եւ յոր մարթ էր արդեօք լաւագոյնս վայելել . ոչ միայն թագապունքն ասեմ եւ պարոնայք , այլ եւ պուրճէսքն եւ պաքիոսք , եւ փոքր մարդիկն , որպէս կոչէին յայնժամ զասք քաղաքացեաց եւ ռամկաց . եւ մի 'ի մեծագոյն զարմանալեաց պատմութեան ժամանակին է՝ տեսանել անդանօր ստէպ ստէպ հարուածս կսկծելիս , կտորածս եւ աւերածս գրեթէ յառհասարակ սահմանս երկրին , եւ իսկ եւ իսկ նկատել անդէն զէնսն կանգնեալ եւ զընակարանս բազմամարդացեալ , իբրու եթէ 'ի կանել գերեզմանել զաշտաց զառաջինսն , լերինքն եւ տկառունք բղխէին 'ի բարձանց հոսանս եւ սերմանս մարդկութեան . որպէս է գուշակել զայս ամենայն 'ի յիշատակաց սփռելոց եւ 'ի մատենիս յայսմիկ . եւ թէպէտ ոչ ունի սա լիովն եւ ոճով զպատմութիւն հարստութեան Ռուբինեանց , այլ եւ ոչ է անբաւական ('ի դումարելն միանգամայն զիբրուադն նուաճման Արիկիոյ 'ի Հայոց , ըզՊատմութիւն Մեծին Աւետի , զժամանակագրական ցանկն , եւ զցրուեալսն 'ի տեղագրութեանս դէպս պատմականս) , առ 'ի

կազմել պատկեր մի ոչ փոքր , եւ ցուցակ ոչ վարկաբարդի՝ քաղաքական , կրօնական եւ բանասիրական կենաց այնր յատկանիշ ժամանակի եւ երկրի Հայոց : Ախորժեղի էր թերեւս բազմաց՝ ճշգրտապէս եւս յարգարել զպատմականն այն պատկեր . այլ զի ոչ ներէին այդմ հանգամանք այժմեան ժամանակիս եւ կարեւոր ինչ իմ դիտումն , զայն ոչ արարի : Սակայն ահա տեսանեն ընթերցողք՝ զի եւ չեղէ կարող լուել կամ զանց առնել զյոյժ նշանաւոր եւ կարեւոր դիպուածովք եւ անձամբք , մանաւանդ զերկուքումբք՝ որք գրեթէ եւ յոչ կամաց՝ յաճախ յանդիման լինէին յամենայն անկիւնս Սիսուանայ . Անթրոնէն Ներսէս՝ յեկեղեցական դասուէ , եւ Աւետի Ստեփանէս՝ յաշխարհական պայտաւատաց : Ներսէս եւ Աւետի վեհագոյն հանդիսադիրք երկուցուն վիճակաց կենաց այնր ժամանակի արժանաւորք 'ի հանդիսանալ ընդ ամենայն վեհազունս աշխարհաց եւ դարուց . զորոց՝ թէպէտ եւ բազում ինչ ասացեալ բազում ուրեք կարծիցիմ , այլ առ մեծութեան կերպարանացն՝ 'ի քննողական միտս տաւաւորելոց՝ տակաւին սակաւ ինչ եւ թեթեւ թուին ինձ ասացեալքս . եւ ոչ կարեմ ըստ բաւականին գոհանալ եւ գովել զխորամուխ տեսութիւն ծերոյն այն Սամուելի , եւ զգրիչ Գրիգորի՝ Սկեւոպեաց , որք առ կենդանեան կամ հուպ զինի՝ աւանդեցին մեզ զցանկալի ծանօթութիւնս վարուց Սիրելոյն Ներսիսի . այլ եւ զտրին ինքեան սրբամաքուր մատուցան՝ սիրեմ համբուրել , որք յայլ եւ այլ մատուցաբազմութիւ հեղինակեալ եւ թարգմանեալ մատենից իւրոց՝ թուլն յիշատակս զանձնէն : Բաղձայի այսպէս ասել եւ զԱստուած զըրողէ վարուց եւ դործոց մեծին Աւետի՝ եթէ էր իմ գիտացեալ զանուն նորին , եւ մանաւանդ եթէ գտեալ էր եւ զգրուածն ցանկալի :

Այլ ասիցէ եւ այլ որ թերեւս՝ եթէ տեղադրութեան Արիկիոյ էր աստանօր մեզ նպատակ եւ ոչ պատմութեան . — բայց ես , (որպէս սկիզբն բանիցս եցոյց եւ վերնագիր իսկ մատենիս) , ոչ կարեմ անջատել զպատմութիւն յաշխարհագրութեանէ . այն զի բազում մասամբք ամայացեալ երկրիս մերոյ 'ի քաղաքական կերպարանաց՝ փոքու իւրք զանազանին շէնն եւ անշէն ,

եւ եթէ զանց առնել էր զպատմականաւն՝ հարկ լինէր զերանց լոկ եւ զժայռից ճառս ճառել, կամ թէ առ ապառաժս ոմանս : Գանդի առաւել քան զպատմականն՝ պակասեցին ինձ աշխարհագրական ծանօթութիւնը երկրիս Հայակիկիոյ, եւ ոչ զոր գտի 'ի մերազգեացս՝ յընթացս հնդից այս հարիւրոց դանդաղ ամաց՝ որ յետ բարձման տէրութեան Ռուբինեանց, դուրս մի բանի ողջ աւանդեալ գլինից կամ զաւերակաց տանն Սիսուանայ, բաց 'ի ցամաք էջ մի վիճակագրութեանէ պատրիարքական նահանգին Սոյց եւ 'ի քանի մի թուղթ պատուական ստորագրութեանէ բարեյիշատակ Հօր մերոյ Ղուկայ Ինճիճեան 'ի Նորն Հայաստանի . եւ թէպէտ յառաջ քան զամս ինչ հրատարակէր օրագիր մի եւ ընկերութիւն մի եւս էր յանուն Կիլիկիոյ, այլ ոչ ինչ յայտնեցին կարեւոր . և տակաւին 'ի թագնութեան մնան դիրք եւ նիշը երկերիւր կամ երեքհարիւր աւանաց, բերդորէից եւ վանօրէից (1), որոց ոչ սակաւոց անուանք յարուցեալք 'ի թերթից մեռելոց նշանակեալ են 'ի մատենիս . այլ յովագրութեանց քան զնոսին շինաբնակ տեղեաց անուանք եւ զընդլութիւն իսկ՝ ընդ դամբանական դէին կնքով լուծեամբ . նա եւ գերեզմանքն իսկ անյայտացեալք կամ անծանօթացեալք են, նոյն եւ աւերակքն անգամ եւ գերբուկք . մեռելութիւն կրկնամեռ, որ եւ զմահու չունի զարձան, թող թէ զկենդանարարն արձանագրութիւն :

Վերիւեալ արդ 'ի յուսոյ համազգեաց՝ այնքան սիրողաց եւ պանծացողաց 'ի նախնիս, (թո՛ղ զբազմախօսն եւ բարձրախօս 'ի ժողովս եւ յօրագիրս, եռանդունս յառաջարկութիւնս, երագունս 'ի բանադատու-

(1) Յաւարտ հասեալ էր տպագրութիւն մատենիս եւ շարակարգէր յառաջարանս այս, յորժամ եւ հաս 'ի ձեռս իմ՝ «Մախրասայ» Կիլիկացւոց Յունի «Ժամանակագրութիւն Կիլիկիոյ», վասն որոյ ոչ եւս էր ժամ քաղելոյ 'ի նմանէ զգիտելիս ինչ 'ի մեր պէտս . այլ աստանօր կարգ բանիս պահանջէ յիշել զի սա երկիցս ասէ՝ Հայոց Կիլիկիոյ ունել ձերկերկիւր քաղաքս և բերդս ամուրս, (Տ' Χώρας και Καστρών) . լուեմ զմեղադրանսն եթէ վասն էր կորուսին : Թեբեւս ընդ քաղաքս համարեցի եւ զաւանան մեծամեծս . յորս՝ եթէ յաւելցին վանորայքն եւ անապատք, ահա լինին իբրեւ 300 նշանաւոր շինատեղք 'ի Սիսուան :

թիւն, 'ի դրուատ եւ 'ի պարտաւ, այլ ոչ որ (1) երեւեցոյց ուսումնական կամ հնագիտական քննութիւն զկողմանցս՝ զորոց այժմու խնդիրս է), հարկ էր ապա դիմել առ օտարս, յեւրոպէացի ճանապարհագրաց քաղել շատ կամ սակաւ գիտելիս եւ տեսարանս տեղեաց, որոց անուանք եւ խորագիրք մատենիցն դրոշմեալ են 'ի վերջ կոյս մատենիս . ընդ որս բազում ուրեք օժանդակեցին ինձ պատուական եւ վաւերական գրուածք մեծահարուստ դիւանաց Վատիկանի եւ Վիենետոյ, եւ այլոց ոմանց (2) : Բայց եթէ 'ի ժամանակակից ազգակցացս ոչ՝ 'ի նախնեաց անտի գտի երկակի օժանդակս ինձ, զՅէշափարանս գրոց նոցին գրելոց յերկրի անդ եւ 'ի ժամանակի տէրութեան Սիսուանայց, եւ զՊափօնս : Վերծանողք Տեղեկագրութեանս ակն յանդիման տեսանեն 'ի հատուածոց բանից 'ի սոյն յեւլոց՝ եթէ ո՛րքան օգտեցայ 'ի Յիշատակարանաց անտի, զոր քաղեալ էր իմ 'ի ձեռագրաց որ 'ի մերումս մենաստանի հաւաքեալ կան եւ որ յայլ և այլ քաղաքամարս Եւրոպոյ, եւ զոր հաճեցան ոմանք յազգայնոց մերոց ընձեռել սիրողապէս (3) :

(1) Ոչ մոռանամ զերախտիս Հ. Կղեմայ Սիպիւեան, որ զբերդի եւ զեկեղեցւոյ միոյ արձանագիրս՝ բազում ջանիւ կորզեալ ծանոց մեզ . (տես յէջ 70) : Յառաջ քան զնա Եղեղեան Հ. Ստեփանոս՝ Եհան Թրծեալ թղթով՝ հաւասար չափով զգիծս արձանաց ոմանց փոխագրելոց 'ի Տարսոն (273) : — Եւ քանզի զոր միանգամ գիտացի գրուած զԿիլիկիոյ՝ յեղեցի ոյլ ուրեք : յաւելից ընդ սոսին եւ զՄերենցն (բանասեր բժշկին Յովսեփայ Շիշմանեան) «Թորոս Լեռնի», հրատարակեալ յամի 1878 . որ է վիպասանութիւն կենաց եւ գործոց Բ թորոսի, 'ի վերայ ծանօթ պատմութեանն հիւսելով եւ զմտացածինն :

(2) Կատարելութիւն գործոյս պահանջէր արդարեւ յեռուլ 'ի կարգի բանիցս, կամ Յաւելուած առնելով, զբնագիրս դիւանական գրուածոցն այնոցիկ . այլ յովութիւն նոցին՝ որք ստուարացուցանէին եւ ծանրագին եւս առնէին զմատենին, եւ լեզուացն (լատին, փռանկ, իտալ եւ սպանիացի) անծանօթութիւն 'ի յովից 'ի մերասեռիցս, թէպէտ եւ ցանկալի արեւմտեայց, իսկ կրկնութեամբ թարգմանութեանն առաւել եւս ծանրանալ գործոյս, այս ամենայն ստիպեցին զանց առնել զայնոքիւք . բայց միայն հայերէն բնագիրքն ինչ եւ սակաւ ոմանք յօտար լեզուաց՝ մեծան 'ի ներքս :

(3) Ասացից եւ ինչ մի իբրեւ պարզօրէն 'ի գիտութիւն եւ 'ի զարմանս ապագայ դարու, զոր ակն ունիմ խոհմագոյն բան զներկայս եղանիլ, զի եւ ու-

որպէս եւ ես չնորհա կալեալ նոցա՝ յանուանէ իսկ ախորժեմ նշանակել, նախ եւ արժանապէս՝ զիրօնակից եղբարս՝ զՀարս Միլիարեան Միլիարեան։ Վէննայ զՋէնեւ աստիճան։ Մեարտի վարդապետ յԱմիդ. եւ յատուկ եւս յիշատակաւ զայն որ ընտրեալ յիւրայոցն ի բարձրագոյն գլուխ ազգի, ոչ կամեցաւ առնուլ յանձն. եւ եւս յոչ կամս հասարակաց՝ յանկարծուց եթող պարապ ի շարամէջ կաթողիկոսացն. Էջմիածնի, Պարբերէն Ներսէս, որ յօժարուածեամբ ետ ընդ օրինակել ի մատենից մեծի աթոռոյն՝ յոր ընծայեալն էր, յիշատակարանս ինչ պիտանիս ի ծանօթութիւն տեղեաց եւ անձանց ումանց Սիսուանեայց. եւ թէպէտ անկատար մնաց խնդիրն ըստ կենաց նորին, հարկադրէ ինձ հատուցանել զերախտիս առ կամակատար իւր Գերապատիւ Եպիսկոպոս Մեարտի Սիսուանայ, որ ազնուապէս եւ իւրով ձեռնին վաստակաւ լցոյց ըստ կարի՝ զնորայն եւ զիմ՝ փափագ։

(Շարունակելի)

ԳՐԱԿԱՆ

ԻԱԱՆ ԹՈՒՐԿԵՆԻԵՆԻ

ՄԻՔԱՆԻ ԱՐՁԱԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂԵՐԹԻԻՆԵՆԻՐԸ

(Շար. 3796 Թուէն.)

Ընթերցողք պիտի գտնեն անտարակոյս այն հրապոյրը, բանաստեղծութեան եւ նրբութեան այն խառնուրդը, զոր նշմարեցին մեծանուն ռուս հեղինակին նախորդ գրուածոց մէջ։ Թէ ինչպէս ծնունդ առած են այդ չքնաղ արտադրութիւններն, ուր ներքին յուզումն ի յայտ կուգայ, կրնանք զայն ըսել։ Թուրքիէնի՞ սովորութիւն ունէր նշանակել այն դիտողութիւններն, այն գաղափարներն, այն պատկերներն զորս կը բերէ իւր հետ ընթացիկ կեանքն, եւ խիստ յանկուցիչ է դիտել թէ ինչպէ՞ս քերթողի

մանք զլացան, և այլք ոմանք եթէ ևտուն ինչ՝ ճարտարեալ ծածկեցին զանուանս եւ զհեղինակս մատենիցն. եւ ուր առաւելապէս յուսայի էր ինձ գտանել յիշատակս պիտանիս՝ այնքան պնդութեամբ ընդգէմ փակեալ էր, զի եւ բաղիւն անգամ զգրուեսն աւելորդ վարկայ։

մը ուղեղին մէջ դռա ինքնին կը փոխուին յուզիչ նկարագրութիւններու։

Հեղինակը մի միայն իբր հաճոյք կ'ստուերաւ իբր իւր տպաւորութիւնները, ինչպէս նկարիչ մը երբ գաղափար կամ տեսարան մը զինքը կը յափշտակէ։

Բուռն թախանձանք կարելի եղած է ստանալ այս մի քանի քերթուածները. միւսներն ողբ աւելի անձնական հանգամանք ունին, իրեն պահած է։

Բանաստեղծն իւր բարեկամներէն միոյն կը գրէր. — Թող ընթերցողն մէկ շնչով չ'կարդայ այս արձակ բանաստեղծութիւնները. գուցէ ձանձրոյթ ըլլայ եւ մէկ կողմ նետէ զանոնք. ատեն ատեն թող կարդայ, մէկն այսօր, միւսը վաղը, եւ թերեւս ադոնցմէ մէկէն բան մը խնայ իւր հոգւոյն մէջ —։

ՈՂՈՐՄՈՒԹԻՒՆ

Մեծ քաղքի մը ընդարձակ փողոցէն ծեր եւ հիւանդոտ մարդ մը կ'անցնէր։

Դեղեւելով կը յառաջանար։ Իւր վտիտ սրունքներն այնպիսի ծանր եւ անզօր կերպիւ քաշկռտուելով կանգ կ'առնուին, որ կարծես իրենը չէին։ Իւր պատառատուն զգեստները մարմնոյն վրայէն կը թափէին, իւր մերկ գլուխը կրծոցը վրայ կ'ընար. Բոլորովին ուժասպառ էր։

Ճամբուն եղերը քարի մը վրայ նստաւ գլխիկոր, եւ արմուկը ծնգացը վրայ յենած, ձեռներովն դէմքը ծածկեց. իւր տձեւ մատանց մէջէն, արտասուքներ չիթ առ չիթ կը հոսէին չոր եւ գորշագոյն հողին վրայ։ Անցեալ յիշատակներ մտացը մէջ կը վարթնուին. կը յիշէր.....

Կը յիշէր թէ ինչպէս ինքն ալ երբեմն առողջ եւ հարուստ էր, իսկ արդ առողջութիւնը կորուսած էր, իւր հարստութիւնն առ հասարակ բաշխելով բարեկամաց կամ թշնամեաց։ Եւ ահա այժմ՝ ամենէն լքեալ, աւելի փութով բարեկամներէն քան թշնամիներէն, չունի մի պատառ հաց կրծելու։ Պէ՞տք է ուրեմն մինչեւ իսկ ողորմութիւն խնդրելու խոնարհիլ։

Եւ իւր սիրտը դառնութեամբ ու ամօթով էր լցուած։

Իւր արտասուքներն կը հոսէին, չարունակ կը հոսէին գորշագոյն հողին վրայ փոքրիկ նիւեր ձեւացնելով։

Յանկարծ ականջին ձայն ու՛րեկաւ որ զինքն կը կոչէր. վաստակարեկ գլուխն վեր առնելով տեսաւ մի անծանօթ իւր առջև։

Հանդարտ եւ ծանր էր կերպարանքը , բայց ոչ խիստ . փայլուն աչեր , բայց ոչ լուսացայտ . թափանցող հայեացք մը , բայց ոչ դաժան :

Հանդարտ ու միօրինակ ծայնիւ մ'ըսաւ .

— Քու բոլոր հարստութիւնդ բաշխեցիր , չե՞ս զղար արդ բարիք ընելուդ :

Մերունին հառաչանօք պատասխանեց .

— Ո՛չ , ո՛չ , չեմ զղար , միայն թէ ահա ես կը մեռնիմ :

Անծանօթը շարունակեց ըսելով .

— Եթէ մուրացիկներ ձեռն չը կարկառէին քեզ , առաքինութիւնդ փորձելու եւ գործադրելու առիթ չը՞ պիտի ունենայիր դու :

Մերունին այլ եւս չպատասխանեց . անընդմեջ ընկրկեցաւ եւ խոհուն դիրք մ'առաւ :

— Է՛հ ուրեմն , կրկնեց անծանօթը , հպարտութիւն մ'ընե՛ր , խեղճ մարդ , դեռ ողորմութիւն խնդրէ , դու ալ ուրիշ մարդասէր անձանց առիթ ընծայէ ապացուցանելու թէ իրենք ալ բարի են :

Մերունին վերականգնեցաւ , աչերը վեր յառեց , բայց անծանօթն աներեւութացած էր արդէն եւ ձամբուն վրայ , հեռուն անցորդ մ'երեւցաւ :

Մերունին մօտեցաւ անոր ու ձեռքն երկընցուց : Անցորդն արհամարհոտ կերպարանքով մը երեսը դարձուց :

Բայց առաջնոյն ուրիշ անցորդ մը յաջորդեց . ասի չնչին ողորմութիւն մը տուաւ ծերունոյն :

Եւ ծերունին իրեն արուած ստակովը հաց դնեց եւ այն հացն այնքան անուշ թուեցաւ իրեն որ այլ եւս սրտին մէջ չկար ամօթոյ նշոյլն . ընդհակառակն խաղաղ գոհունակութեամբ մը լցաւ իւր հոգին :

ԵՐԿՈՒ ՔԱՌԱՏՈՂ ՈՏԱՆԱԻՈՐՆԵՐ

Ատենօք քաղըի մը բնակիչներն , այնքան ուժգին սիրահարեալ էին բանաստեղծութեան , որ եթէ մի քանի շաբաթ անցներ առանց որ եւ է դեղեցիկ ոտանաւորներ երեւան դալու , ընդհանուր ազէտ մը կը համարէին զայս :

Իրենց ամենէն գէշ զգեստները կը հագ-

նէին , գլուխներնուն վրայ մոխիր կը ցանէին եւ խուռն բազմութեամբ հասարակաց վայրեր խռնելով , կ'արտասուէին եւ կ'ծույնադիմանութիւններ կը ժայթքէին այն մուսային որ զիրենք լքած էր :

Այս սգոյ եւ արտաբերական օրերուն մէկը , երբ տխրագէմ ժողովուրդը խճուղեալ էր հասարակաց վայրը , Յունիոս անուն ծաղկահասակ բանաստեղծ մ'երեւցաւ :

Թեթեւեղաց քայլերով բարձր բեմի մը վրայ ելաւ եւ նշանացի յայտնեց թէ մոտադիր էր ընթերցանուլ ոտանաւորի մը հատուած :

Բարապաններն իրենց պաշտօնական մականները շարժելով « Լուսթիւն , ուշագրութիւն » գոչեցին բարձր ձայնիւ եւ ամբողջ լռեց ակնկալութեամբ :

— Բարեկամք , ընկե՛րք սկսաւ Յունիոս հնչուն բայց վարանոտ ձայնիւ .

« Բարեկամք , ընկե՛րք , բանաստեղծութեան սիրահարք ,

« Աքանչացո՞ղք ներդաշնակի եւ դեղեցիկի ,

« Մի յուզուիք վայրկեական խորին տխրութեամբ ,

« Անձկալի վայրկեանն պիտի հասնի եւ

լոյսը պիտի փարատէ խաւարները :

Յունիոս լռեց եւ ի սպասմանի չորս կողմէն ի նշան տհաճութեան , աղաղակը , ծաղրական քրքիջք բարձրացան :

Առ ինքն ուղղուած ամեն դէմքերու վրայ արհամարհական սրտմտութիւն մը կը փայլէր , ամենուն հայեացքը ցամամբ լցուած էին եւ իրենց ձեռամբարձ բազունները կռոււի կ'սպառնային , կը ցուցնէին :

— Նայեցէք սըւոր գեղեցիկ ըսած խօսքերուն , կը գոչէին ձայներ : Վա՛ր նետեցէք բեմէն սա յոռի բանաստեղծն . կորուստ պակասամոտին . երբեք խնձորներ , ապականեալ հաւկիթներ ապուշին , քարե՛ր , քարե՛ր զինքը քարկոծելու համար :

Յունիոս բեմէն վար գլորեցաւ , բայց տակաւին տուն չհասած , մոլեգին ծափահարութեանց եւ հիացման աղաղակներ հասան ականջին :

Չարմացմամբ լցուած եւ ջանալով միանդամայն աննշմարելի լինիլ , (զի ցասկոտ կենդանի մը գրգռելն վտանգաւոր է) Յունիոս վերադարձաւ հասարակաց վայրը :

Եւ ի՞նչ նշմարեց .

Ամբոխին ուսերը կը կրէին ոսկեղօծ լայն

վահան մը որոյ վրայ իւր մրցակիցը, Յու-
լիոս անուն երիտասարդ բանաստեղծը, նըս-
տած էր գոռողաբար, ծիրանի քղամիթ մը
հագած, զլսուէն վրայ բողբոսած դալիսիէ
պսակ մը, եւ շուրջը, ժողովուրդը միաձայն
կ'աղաղակէր. « Փա՛ռք, փա՛ռք անմահին
Յուլիոսի: Մեր խորին վշտաց, մեր մեծ տըխ-
րութեան մէջ սա միւթար կանգնեցաւ
մեզ: Իւր ոտանաւորներն աւելի անոյշ էին
քան զմեզը, աւելի հնչուն քան զճնճղայս,
աւելի քաղցրաբոյր քան զվարդ, աւելի պայ-
ծառ քան զկապոյտն երկնից: Ի վեր ամ-
բարձէք զայն յաղթանակաւ. խնկալից հո-
սանքներ տեղացուցէք իւր ներշնչեալ գըլ-
խուն. իւր վսեմ ճակատը զովացուցէք ար-
մաւենեօք հովահարելով. Սրաբիոյ զմասեալ
բուրմունքներն սփռեցէք իւր ոտից. փա՛ռք,
փա՛ռք նմա »:

Յուլիոս այս բարձրաձայն հիացողներէն
միոյն մօտեցաւ.

— Ըսէ՛ ինձ, ով քաղաքակիցս, ի՞նչ բա-
նաստեղծութիւն է որով Յուլիոս զձեզ այն-
քան երջանկացուց: Աւա՛ղ, ներկայ չէի զըժ-
բաղդաբար իւր ոտանաւորներն արտասա-
նած պահուն. շնորհ ըրէք ինձ կրկնել
զայնս, եթէ կը յիշէք:

— Կարելի՞ է միտք չը պահել այնպիսի
ոտանաւորներ, պատասխանեց եռանդեամբ
մը. զիս ո՞վ կը կարծես: Միտ դիր եւ
հրճուէ, մեզ ամենուս հետ դու ալ ուրա-
խացիր:

« Բանաստեղծութեան սիրահարը,

Ահա այսպէս սկսաւ անմահն Յուլիոս.

« Բանաստեղծութեան սիրահարը, ըն-
կերք, բարեկամը,

« Սքանչացողը այն ամեն բանի որ հնչուն
է եւ գորովալիր,

« Մի՛ յուզուիք դառն վշտով մը,

« Անձկալի վայրկեանը պիտի հասնի. . .

եւ օրը պիտի վանէ զգիշեր:

Ի՛նչ ուրեմն, ի՛նչ կ'ըսես ասոր:

— Բայց շնորհ ըրէք, կ'աղաչեմ, գոչեց
Յուլիոս. ասոնք իմ ոտանաւորներս են,
անշուշտ Յուլիոս ամբոխին մէջ կը գտնուէր
երբ զայնս արտասանեցի. լսած և մի քանի
խօսքերը գրեթէ անյաժող կերպիւ հագիւ
փոփոխելով կրկնած է:

— Հա՛, հա՛, հիմա ճանչցայ զքեզ: Յու-
նիոսն ես, կրկնեց քաղաքակիցը, յօնքերը

պոստելով: Նախանձո՛տ ապուշ, դու ինք-
զինքդ դատէ, թշուառա՛կան: Յուլիոսի
հետեւեալ պարբերութիւնը ի՛նչ գեղեցիկ
է. « Եւ օրը պիտի վանէ զգիշեր » . մինչ-
դեռ բուկդ ի՛նչ գժուձ ըսուածք « Եւ լոյսը
պիտի վանէ խաւարները » . ի՛նչ լոյս, ի՛նչ
խաւարներ:

— Բայց . . . միթէ մի եւ նոյն բանը չէ՞,
կը յաւելուր Յուլիոս . . .

— Բառ մ'ալ ըսէ՛, միջամտեց քաղաքա-
ցին, ժողովուրդը կը կանչեմ որ զքեզ բը-
ղրկէ:

Յուլիոս խոհեմութեամբ լռեց. . . . սպի-
տակահեր ծերունի մը որ այս խօսակցու-
թեան ունկնդիր էր, խեղճ բանաստեղծին
մօտեցաւ եւ ձեռքն անոր ուսին վրայ դնե-
լով ըսաւ.

— Յուլիոս, ըսածդ իրօք բուկդ էր,
բայց յարմար ժամանակին չըսիր դու:

Միւսին ըսածը իրը չէր թէպէտ, բայց
յարմար վայրկեանին արտասանեց: Արդ իրա-
ւունքն իրն է, եւ քեզ կը մնայ խղճի մխի-
թարութիւն:

Եւ մինչդեռ Յուլիոս, անկիւն մը կծկը-
տած, սանկ նանկ կը մխիթարուէր իւր
խղճմտանքէն, անդ հեռուն, որոտաձայն
մոլեկան ծափահարութեանց միջեւ, քաջա-
յաղթ արեգական ոսկենշոյլ փոշուոյն միջև,
ճակատը սրբազան դալիսեօք հովանաւոր-
եալ՝ եւ խունկին ալեծածան մուսին մէջէն
մեծափառ եւ վսեմ ծանրութեամբ կը յա-
ռաջանար Յուլիոսի ծիրանափայլ դէմքն դո-
ռողութեամբ իմն կանգնած նման այն թա-
գաւորին որ իւր արքայական թագն ըն-
դունելու կ'երթայ: Արմաւենեաց երկար ու-
տերն իւր առջեւ կը խոնարհէին իրարու ե-
տեւէ եւ այնպէս ճիւղերը բարձրանալով եւ
յարդանօք խոնարհելով կը յայտնէին այն
աւիւնն, այն վերածին խանդակաթ սէրն
որով լցուած էր քաղաքացւոց բազմազեղուն
սրտերն:

Մ Ո Ւ Բ Ա Յ Ի Կ Ը

Փողոցէ մը կ'անցնէի. ծեր եւ զառամ-
եալ մուրացիկ մը զիս կեցուց:

Բոցավառ եւ արտասուաթոր աչքեր,
կապտադոյն շրթունքներ, զաղիր ցնցոտի-

ներ, աղտեղի վերքեր..... Ո՛հ, աղքատութեան կնիքը որքան սոսկալի կերպիւ դրոշմեալ էր այս թշուառ արարածին վրայ:

Իւր ուռած, կարմիր, աղտոտ ձեռքն ինձ կը կարկառէր, հեծեծանօք օգնութիւն հայցելով ինձմէ:

Բոլոր գրպաններս խուզեցի. ոչ բնակ. ոչ ժամացոյց եւ ոչ թաշկինակ մը կար, վրաս բան մ'առած չէի:

Եւ մտերացիլ կ'սպասէր եւ իւր դողդոջ ձեռքն երկնցուցած՝ կը շարժէր տկարութեամբ:

Բոլորովին չիտթած, ի՛նչ ընելու չգիտէնալով, ուժգնութեամբ մը այն աղտոտ եւ դողդոջ ձեռքը սեղմեցի:

— Բան մը մ'ուզէր ինձմէ, եղբայր, վրաս բան մը չգտայ:

Մտերացիլ կ'սպասէր իւր ցաւոտ կարմիր աչքերն, եւ իւր կապտագոյն շրթները ժպտեցան, եւ ինքն ալ իմ ցուրտ մատներն սեղմեց:

— Ե՛հ ուրեմն, եղբայր, ըսաւ խաղաղ ձայնիւ, ասոր համար ալ չնորհակալ եմ, այս ալ ողորմութիւն մ'է:

Եւ այն ատեն հասկցայ որ ես ալ եղբորմէս բան մը կ'ստանայի:

ԵՐԿՐՈՒ ԱՂԱՒԱՆՈՒՆԵՐ

Բարձրաբերձ բլրոյ մը զառիվայրին վրայ կը գտնուէի: Առջեւս, խիստ հեռուն, կը տարածուէին հնձոց ժամանակը մօտեցած հաճարի դաշտեր, ոսկիէ եւ արծաթեայ ծոպերով զարդարուած ծովու մը նման:

Սակայն ծովուն վրայ ալիք չկար, հեղձուկ օդը չէր շարժեր. մեծ մրրիկ մը մօտալուտ կը թուէր:

Շուրջս, երկիրը կը լուսաւորուէր արեգակնային կիզիչ եւ աղօտ լուսով: Բայց հոն, հաճարի դաշտերէն անդին, քիչ հեռուն, մութ կապոյտ մաշկ ամպ մը հորիզոնին ամբողջ կէտը կը խամրանէր իւր ծանր զանգուածով:

Համայն բնութիւնը կը լռէր, ամէն ինչ անձկութեամբ կը մարէր արեգակնային վերջին ճառագայթից ձախող նշոյլին ներքեւ: Թռչուն մը չէր տեսնուեր եւ ոչ իւր գեղգեղը կը լսուէր. ճնճուկներն իսկ սլահ-

ուըտած էին: Կռատակի լայն տերեւի մը ծանր շրշիւնը միայն կը լսուէր, խիստ մօտէն, չգիտեմ ուրկէ:

Ո՛րքան սուր հոտ մը կը բուրէին ամփոփները հովտաց մէջ:

Այս ահագին մթին զանգուածը կը դիտէի եւ տաքնապալից անհամբերութեամբ մը համակուած էի:

— Խորհեցայ. Օն ուրեմն, շուտ, աւելի շուտ: Որոտա՛, որոտում, փայլէ օձիգ ոսկեգոյն: Յառաջացի՛ր, գլորէ՛, սահէ՛, թանձրահոծ, չար ամպ դու: Վերջ տո՛ւր այս անձկութեան, այս անկալութեան:

Բայց մաշկ ամպը չէր շարժեր: Միայն կ'ընդլայնէր եւ կը մթագնէր հանդարտիկ երկիրը ճնշելով:

Եւ ահա յանկարծ սպիտակ փոքր թաշկինակի մը կամ ձիւնահատի մը նման բան մ'երեւաց աչացս որ միօրինակ շարժմամբ կուգար: Սպիտակ աղաւնի մ'էր սա, որ գիւղէն կը յառաջէր..... Կը թռչէր..... միշտ ուղղակի կը թռչէր..... եւ անտառի մը ետեւ աներեւութացաւ իսկոյն:

Մի քանի վայրկեաններ անցան..... Միշտ միեւնոյն սոսկալի լուսութիւն..... Եւ ահա երկու փոքրիկ ձերմակ թաշկինակներ, երկու ձիւնահատեր նոյն կողմէն կուգան. ասոնք զոյգ մ'աղաւնիներ էին որք գիւղ կը վերադառնային միօրինակ եւ ուղղասահ թռչելով մը:

Վերջապէս մերիկը կսկսի որոտալից:

Դժուարաւ կրցայ տունս մտնել. Հողմն կը գոռայ եւ կը շարժի կատաղի յիմարի պէս: Յրուեալ աստ անդ չէկ ամպեր, կը յարձակին երկրի բովէն անցնելով, ամէն ինչ խառնաշփոթ է, հեղեղանման տարափ մը ձօճացող սիւնակներու նման իյնալով կը բաղխէ, կը ծեծէ..... փայլակները կը կուրցնեն զմարդ իրենց կանաչագոյն հրովը: Յանկարծական եւ կարճատեւ որոտումը թնդանօթի հարուածներու նման կ'արձակէ..... Մծումը կը բուրէ..... Բայց տանիքի բլրին տակ պատուհանին եղբրքին վրայ երկու սպիտակ աղաւնիներ թառած են, մին իւր ընկերոջ հետամուտ եղողն ու միւսըն առաջնոյն շնորհիւ ազատուողը:

Նրկուքն ալ իրենց վիզը կ'ուռեցնեն եւ իւրաքանչիւրը իւր թեւին վրայ կ'զգայ իւր բարեկամին թեւին հպելը:

Գոհ են..... Եւ ես գոհ եմ զիրենք տեսնելուս, թէպէտ առանձին եմ ես, միշտ առանձին:

ԵՐԿՈՒ ԵՂԱՅՐՆԵՐԸ

Տեսիլք մ'ունեցայ:

Դիմացս երեւցան երկու հրեշտակ, երկու ոգի:

Հրեշտակ, ոգի կ'անուանեմ զիրենք, զի անզգեստ են եւ երկայն ուժեղ թռիչք իւրաքանչիւրին մկանունքէն կը բարձրանան:

Երկուքին դեռահաս են. մին քիչ մը գէր եւ մորթը յղկեալ է. հերացը խոպուպիւր սեւ են:

Երկայն արտեւանունքներ կ'եղերեն իւր թխագոյն բերացող աչերն: Հայեացքը գըրաւիչ, զուարթ եւ հրապուրիչ է. գէմբը սիրուն, գրեթէ յանդուգն եւ չար:

Կարմրեանգ եւ թեթեւ իմն ուռած շրթունքը դողդոջ կը թուին. երիտասարդը իւր կարողութեան վրայ վստահ եղածի պէս, իշխանաբար եւ անհոգութեամբ մը կը ժպտի:

Մաղկանց թանձրախիտ պսակ մը իւր փայլուն հերաց վրայ կը հանգչի, թաւշեայ գեղեցիկ յօնքերուն հսկելով թեթեակի:

Ոսկիէ նետածի ճարմանդով կոճկուած յովաղի երփներանգ մորթ մը իւր կլոր ուսին վրայէն մինչեւ իւր վայելչադիր իրանը կ'իջնէ մեղմիւ:

Իւր թեւոց փետուրները վարդագոյն են եւ անոնց ծայրերը շիկագոյն իբր այն թէ ջերմ արեան մէջ թաթխուած ըլլային: Մերթընդ մերթ իւր թեւերը արագօրէն կը սարսըռան՝ գարնանային անձրեւի նման՝ արծաթի պէս պայծառ եւ հնչական ձայնով մը:

Միւս երիտասարդը դեղնագոյն եւ նիւհար է: Իւր մէն մի շնչառութիւն կողիցը ձեւը կ'արտայայտէ:

Խիստ նրբաթեւ եւ խարտեաշ մազեր, ահագին եւ տոգոյն աչեր ունի. դժգոհ հայեացքը տարօրինակ կերպիւ փայլուն է: Դէմքին բոլոր գծերը, նեղ եւ արծուներն ընթր, սրածայր ծնօտը որոյ վրայ բուսած են ցիւր ու ցան աղւաւամազը, սրածի պէս են: Զկան աղւաներով փոքրիկ բերանը կիսա-

բաց կը մնայ: Իւր ցամաք շրթները երբեք, երբեք չեն ժպտած:

Այս գէմբը կանոնաւոր, սոսկալի եւ դաժան է, (եւ սակայն միւս գեղեցիկ տղուն գէմբը թէպէտ քաղցր ու սիրուն բայց գո՛թ չէր արտայայտեր):

Վերջնոյն գլխուն բոլորովը զետեղուած ծառի նուրբ եւ խամրած ոստով մը, մի քանի դատարկ եւ կոտրած հասկեր կախուած են. Գորշագոյն կոշտ հիսուածք մը իւր լանջքը կը շրջապատէ: Իւր նսեմ կապոյտ թեւերը յամր եւ սպառնալից շարժում մ'ունին:

Այս երկու երիտասարդներն անբաժանելի ընկերներ կը թուին:

Մէկզմէկու ուսին վրայ յեցած էին: Առաջնոյն գիրուկ ձեռքը խաղողի ողկոյզի նման միւսին ոսկրուտ ուսին վրայէն կը կախուէր. երկրորդին նիհար մատներով ձեռքն օձի պէս կը տարածուէր առաջնոյն կանացի լանջացը վրայ:

Եւ ձայն մը լսեցի..... եւ ահա իւր ըսածը.

« Դիմացդ կեցած են Սիրոյ եւ Անօթու-թեան ոգիները, երկուորեակ եղբայրներ, զոյգ մը շարժիչը շնչաւոր էակաց:

« Ինչ որ կապրի՝ կը շարժի սնանելու համար եւ կը սնանի վերստին յառաջ դալու համար:

« Սէրն ու Անօթութիւնը..... նպատակնին նոյնն է: Պէտք է որ կեանքը երբեք չը դադրի, պէտք է որ հաստատ մնայ եւ ստեղծէ:»

Ա Ն Ձ Ն Ա Ս Ի Ր Ը

Իւր ընտանեացը պատիժը լինելու համար պէտք եղած ամէն ինչ կը կրէր յիւր անձին:

Քաջառողջ եւ հարուստ ծնած էր: Իւր երկար կենաց ընթացքին մէջ, հարուստ եւ քաջառողջ մնալով, պարսաւելի բան մը չը գործեց: Ոչ բանիւ եւ ոչ գործով սխալման չաւղին մէջ չմտաւ:

Անբասիր պարկեշտ էր, և իւր պարկեշտութեան գիտակցութեամբ գոռոզացած, իւր ծնողը, բարեկամները: Ծանօթները ամէնքն ալ կը քաջախիտէր: Պատուաւորութիւնը դը-

րամագլուխ մ'էր, ուրկէ վաշխական տոկոսներ կը բաշէր. պատուաւորութիւնը իրաւունք կուտար իրեն անողորմ լինելու և միայն սահմանեալ բարիք ընելու, եւ անողորմ էր եւ բարիք չէր ընէր, որովհետեւ սահմանաւ բարիքը բարիք չէ:

Միայն իւր անձը կը հոգար եւ անկեղծօրէն կը զայրանար եթէ այլ միեւնոյն հոգածութիւնն չընէին իրեն:

Եւ սակայն ինքզինքն անձնասէր չէր կարծեր, նա մանաւանդ կը պարսաւէր եւ կը հարուածէր անձնասիրութիւնն ու անձնասէրները:

Ասի բացորոշ է. ուրիշին անձնասիրութիւնը զիւրը կը նեղէր:

Ամենափոքր տկարութիւն մ'իսկ չէր նշմարեր իւր վրայ ինչպէս նաեւ այլոց վրայ: Ընդհանրապէս ուրիշի վրայ չէր մտածեր, որովհետեւ այս կողմէ, իւր ուրոյն անձովը չըջապատուած էր:

Ներել ալ չէր գիտեր. ինքզինքին ներելու առիթ երբեք չըլլալուն, ի՞նչ պարտ ունէր այլոց ներելու:

Իւր անձնական խղճին դատաստանին առջեւ, իւր Աստուծոյն առջեւ, այս հրաշալիքը, առաքինութեան այս նորատեսիլ արարածը ձեռքը կուրծքին վրայ դրած, աչերն յերկինս ամբարձած, յստակ ու համարձակ ձայնիւ կը գոչէր. — Այս ամենայն յարգանաց արժանի մարդ մ'եմ, բարոյալից մարդ մ'եմ ես:

Իւր մահուան անկողնոյն վրայ այս խօսքերը պիտի կրկնէ, եւ նոյն խօսքն այն պահուն, այն բարէ սրտին մէջ, այն անբիծ և անծերպ սրտին մէջ ոչինչ պիտի սարսալայ:

Ո՛վ տգեղութիւն ինքնագոհ առաքինութեան, անողորմ, դիւրագին, աւելի գարշելի ես դու քան մոլորութեան հարազատ տգեղութիւնն:

ԵՐԿՈՒ ՄԵՍԱՀԱՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

Երբ մեծափարթամ Ռոշիլտի գովեստներն կը լսեմ, որն որ իւր անսպառ եկամտօքն անհուն գումարներ կը զոհէ մանկանց դատարարակութեան, հիւանդաց բժշկութեան, ծերոց ապաստաններու հիմնարկութեան, ես ալ կը գովեմ ու կըմայլիմ:

Բայց գովելով ու զմայլելով հանդերձ

չեմ կրնար չյիշել գիւղացի խեղճ ընտանիք մը որ իւր ողորմուկ հիւղակին մէջ որբ աղջիկ մը հիւրընկալած էր:

Գիւղացւոյն կինը կ'ըսէր. Եթէ Գարիան առնեմք, մեր յետին փողերնիս իրեն պիտի վատնեմք, եւ մեր ապուրն աղելու համար աղ գնելու ստակ չը պիտի ունենանք:

Էհ ուրեմն, առանց աղի կուտենք զայն, պատասխանեց իւր ամուսինը:

Ռոշիլտ այս գիւղացիէն որբա՛ն հեռու է:

Մ Ի Ջ Ա Տ Ը

(Երազ)

Ինձ կը թուէր թէ բաց պատուհաններով մեծ սենեկի մը մէջ քսան հոգւոյ չափ կայինք:

Կանայք, մանկունք, ծերք ալ կային մեզ հետ. չարունակ միեւնոյն նիւթին վրայ կը խօսէինք ամենքս բարձրաձայն եւ խառն ի խառն կը խօսէինք:

Յանկարծ սենեկին մէջ փայտեայ ժամահարի չոր ձայնով գրեթէ վեց բթամատ երկայնութեամբ մեծ միջատ մը ներս մըտաւ: Քիչ մը ժամանակ թռչտելով պատին վրայ կեցաւ:

Այս միջատը ճանճի մը, պիծակի մը կը նմանէր. մարմինը տփփոյն կարմիր էր. իւր տափակ եւ կարծր թեւերն ալ մի եւ նոյն գոյնն ունէին. մեկզմէկէ հեռի եւ թաւարծի թաթերն եւ խոշոր բազմանկիւն գլուխն արիւնի պէս կարմիր էին:

Այս տարօրինակ միջատն անդադար գլուխը վեր վար, ամէն կողմ կը դարձնէր: Յետոյ յանկարծ պատէն ելնելով կը թռչէր աստ անդ այն փայտէ ժամահարի միեւնոյն ձայնով, կը վերագաւառար սպտին վրայ եւ վերստին կ'սկսէր գլխով իւր սոսկալի փոքր շարժումներն:

Ամենքս ալ ահիւ, երկիւղիւ ու սոսկմամբ սաշարուած էինք. նմանօրինակ քան մը տեսած չըլլալով, ամէնքը կ'աղաղակէին « վանեցէք այս ճիւղաղը », ամէնքն ալ հեռուէն թաշկինակնին կը շարժէին, որովհետեւ մէկը չէր համարձակեր անոր մօտենալ եւ երբոր սոսկալի կենդանին կը յարձակէր, ամէնքն ակամայ յետս յետս կ'ընկրկէին:

Մեր մէջէն երիտասարդ մը միայն դժ-

գոյն դիմօք ապուշ հայեացք մը կը չըջէր ընկերութեան վրայ . ուսերը վեր կը վերցնէր , կը ժպտէր , եւ չէր կարող հասկնալ թէ ի՞նչ պատահած էր որ մեր այնքան յուզեալ էինք :

Ինքը միայն միջատը չէր տեսներ եւ անոր թեւոց սպառնալից ձայնը չէր լսեր :

Սոսկալի միջատը յանկարծ կարծես իւր խոյր աչերը երիտասարդին վրայ կը յառէ պատէն կ'ելնէ եւ անոր գլխուն վրայ կենալով երկու յօնքերուն մէջտեղէն ճակատը կը խայթէ երիտասարդը « Ա՛հ » տկար ճիչ մը կ'արձակէ եւ շնչասպառ կ'ընայ :

Սոսկալի ճճին անմիջապէս թռաւ . այն ատեն միայն ճանչցանք թէ ով էր մեր այցելուն :

Շ Ո Ւ Ն Ը

Երկուքս եմք սենեկիս մէջ , շունս ու ես : Դուրսը սոսկալի մրրիկ մը կը գոռայ : Շունս դիմացս նստած , ուղղակի աչացս մէջ կը նայի :

Ես ալ զինքը կը դիտեմ աչացը մէջ նայելով :

Կարծես ինձ բան մ'ըսել կ'ուզէ , համբէ , անխօս է . ինքն իսկ ինքզինքը չը հասկընար , բայց ես զինքը կը հասկնամ :

Կը հասկնամ թէ նոյն վայրկեանին միեւնոյն զգացումը կը վառի իւր եւ իմ մէջ , թէ բնաւ տարբերութիւն չկայ մեր մէջ , համամիտ ենք մենք երկուքնիս ալ , ունինք միեւնոյն փոքրիկ դողդոջուն բոցը :

Մահը պիտի հասնի մեզ եւ իւր լայն ու ցուրտ թեւին հողմովը պիտի զարնէ

Ո՞վ յետոյ պիտի կարենայ ճանչել իւր եւ իմ մէջ եղած փոքր կայծերու տարբերութիւնն :

Ոչ , անասուն մը եւ մարդ մը չէ որ իրենց հայեացքը կը փոխանակեն : Երկու զոյգ նման աչեր են որք իրարու վրայ յառած են :

Եւ այդ իւրաքանչիւր զոյգ աչաց մէջ , անասնոյն ինչ պէս մարդոյն , միեւնոյն կեանքն , ահաբեկ մօտ առ մօտ կը սեղմուի միւսին հետ :

ԹՇՆԱՄԻՆ ՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄԸ

Մշտնջենաւոր բանտարկութեան դատապարտեալ մը բանտէն փախած էր եւ արագոտն քայլերով կը վազէր . զինքն հալածողները չէին կրնար իրեն հասնիլ :

Ահա իւր առջեւ սեպածեւ ժայռերով գետակ մը կ'երեւայ , խիստ նեղ բայց խորունկ , արագընթաց գետակ մը , եւ լողալ չը գիտեր :

Կիսափուտ տախտակ մը մէկ եղերքէն միւսը ձգուած էր փախստականը վրան պիտի կոխէր :

Ճիշդ հոն , գետակին եզերքը , իւր ընտրեալգոյն բարեկամն եւ անհաշտ թշնամին կային :

Թշնամին բան մը չըսաւ եւ միայն թեւերը խաչածեւ բռնեց . ընդհակառակն բարեկամն իւր բոլոր զօրութեամբն աղաղակեց .

— Յանուն Աստուծոյ ի՞նչ կ'ընես , անմիտ , չե՞ս տեսներ որ տախտակն ամբողջովին փտտած է : Մարմնոյդ ծանրութեանը տակ պիտի կործանի (երկարատեւ բանտարկութիւնը գիրցուցած էր բանտարկեալը) եւ դու անշուշտ պիտի կորսուիս :

— Բայց չկայ ուրիշ միջոց անցնելու համար եւ հալածանքը , կ'իմանան գոչեց յուսահատութեամբ դժբաղդ մարդը :

Եւ ոտքը տախտակին վրայ դրաւ :

— Չպիտի թողում , ո՛չ , չպիտի թողում որ դու այսպէս կորսուիս , գոչեց բարեկամը ջերմագին :

Եւ ակնթարթով մը տախտակը փախըստականին ոտից տակէն քաշեց : Անմիջապէս փոթորկալից ալեաց մէջ խեղդուեցաւ այս վերջինը :

Թշնամին գոհունակութեան ժպիտ մ'ունեցաւ եւ հեռացաւ : Գալով բարեկամին , վշտացեալ գետակին եզերքը նստաւ եւ դառնապէս սկսաւ արտասուել ու ողբալ իւր թշուառ բարեկամին կորստեան վրայ : « Մտիկ չըրաւ , մտիկ չըրաւ զիս » , կը մրմնջէր սրտաբեկ : Մինչդեռ իւր բարեկամին մահուան պատճառ ինքզինքը չէր համարեր , բնաւ չէր խորհէր աղօր վրայ :

— Վերջապէս , ըսաւ ինքնիրեն , եւսակայն իւր բոլոր կեանքը սոսկալի բանտի մը մէջ պիտի մաշեցնէր : Գոնէ արդ , չպիտի

նեղուի այլ եւս. աւելի լաւ, իւր ճակատագիրն այսպէս կուզէր անշուշտ: Եւ սակայն մարդկօրէն խօսելով ի՞նչպէս ալ զինքը շմեղքընալ:

Եւ բարի ու անմխիթար հոգին սկսաւ ջերմ արտասուօք ողբալ իւր դժբաղդ բաւեկամին վրայ:

ՉԱՓԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՆՈՐ ԹՈՒԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԷ

ՀԵՏԵԻՈՒԹԻՒՆՔ

ՉՈՐՍ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

(Շար. 3801 Թուէն)

ԽՆԴԻՐ ԹԻԻ 3

Ապացուցանել թէ

$$\frac{1}{8} + \frac{1}{8^2} + \frac{1}{8^3} + \frac{1}{8^4} + \frac{1}{8^5} + \dots = \frac{1}{7}$$

Ինչպէս ի վերեւ, $\frac{1}{7}$ կը գրուի կրկնոր-

դականով $\frac{1}{111}$ եւ բաժնելով

$$\frac{1}{111} = 0,001001001 \dots$$

Այսինքն

$$\frac{1}{111} = \frac{1}{1000} + \frac{1}{1000000} + \frac{1}{1000000000} + \dots$$

զոր վերածելով հին գրութեան

$$\frac{1}{7} = \frac{1}{2^3} + \frac{1}{2^6} + \frac{1}{2^9} + \dots$$

եւ կամ

$$\frac{1}{7} = \frac{1}{8} + \frac{1}{8^2} + \frac{1}{8^3} + \dots$$

ԽՆԴԻՐ ԹԻԻ 4

Ապացուցանել թէ

$$\frac{1}{10} = \frac{2}{32} \left(1 + \frac{1}{16} + \frac{1}{16^2} + \frac{1}{16^3} + \frac{3}{16^4} + \dots \right)$$

Կ'առնեմ $\frac{1}{10}$ կոտորակը զոր կը վերա-

ծեմ կրկնորդականի, կ'ըլլայ $\frac{1}{1010}$

կը բաժնեմ եւ կ'առնեմ

$$\frac{1}{1010} = 0,0001100110011 \dots$$

զոր կրնամ գրել

$$\frac{1}{1010} = \frac{1}{10000} + \frac{1}{100000} + \frac{1}{100000000} + \frac{1}{1000000000} + \dots$$

կը վերածեմ տասնորդականի եւ կ'ըլլայ

$$\frac{1}{10} = \frac{1}{2^4} + \frac{1}{2^5} + \frac{1}{2^8} + \frac{1}{2^9} + \frac{1}{2^{12}} + \frac{1}{2^{13}} + \dots$$

եւ կամ, երկրորդ կողմի եզրերն երկերկու գումարելով

$$\frac{1}{10} = \left(\frac{1}{2^4} + \frac{1}{2^5} \right) + \left(\frac{1}{2^8} + \frac{1}{2^9} \right) + \left(\frac{1}{2^{12}} + \frac{1}{2^{13}} \right) + \dots$$

այսինքն

$$\frac{1}{10} = \frac{3}{2^5} + \frac{3}{2^9} + \frac{3}{2^{13}} + \dots$$

եւ կամ

$$\frac{1}{10} = \frac{3}{2^5} \left(1 + \frac{1}{2^4} + \frac{1}{2^8} + \frac{1}{2^{12}} + \dots \right)$$

որ կ'ըլլայ վերջապէս

$$\frac{1}{10} = \frac{3}{32} \left(1 + \frac{1}{16} + \frac{1}{16^2} + \frac{1}{16^3} + \dots \right)$$

ԽՆԴԻՐ ԹԻՒ 5

Ապացուցանել թէ

$$(1 + 2^2 + 2^3 + 2^4 + 2^6) \text{ անդամ } \\ \left(\frac{1}{2^{10}} + \frac{1}{2^{20}} + \frac{1}{2^{30}} + \dots \right) = \frac{1}{11}$$

Այս բիշ մը աւելի դժուար է :

Առնենք $\frac{1}{11}$ -ը եւ վերածենք կրկնոր-դականի, կ'ըլլայ $\frac{1}{1011}$, զոր բաժնելով

$$\frac{1}{1011} = 0,0001011101000101110 \dots$$

զոր կը գրեմք.

$$\frac{1}{1011} = \frac{1}{10000} + \frac{1}{1000000} + \frac{1}{10000000} + \\ \frac{1}{100000000} + \dots$$

վերածելով հին գրութեան

$$\frac{1}{11} = \frac{1}{2^4} + \frac{1}{2^6} + \frac{1}{2^7} + \frac{1}{2^8} + \\ \frac{1}{2^{10}} + \frac{1}{2^{14}} + \frac{1}{2^{16}} + \frac{1}{2^{17}} + \frac{1}{2^{18}} + \dots$$

եւ կամ, աջակողմեան եզրերն տարբեր կարգաւ գրելով

$$\frac{1}{11} = \frac{1}{2^4} + \frac{1}{2^{14}} + \frac{1}{2^{24}} + \dots \\ + \frac{1}{2^6} + \frac{1}{2^{16}} + \frac{1}{2^{26}} + \dots \\ + \frac{1}{2^7} + \frac{1}{2^{17}} + \frac{1}{2^{27}} + \dots \\ + \frac{1}{2^8} + \frac{1}{2^{18}} + \frac{1}{2^{28}} + \dots \\ + \frac{1}{2^{10}} + \frac{1}{2^{20}} + \frac{1}{2^{30}} + \dots$$

Ասկէ ականերեւ է թէ հինգ տարբեր յառաջադրութեանց դումարն է $\frac{1}{11}$ -ը, յառաջադրութիւնք որոց եզրերն թուով անհուն են : Սակայն առաջին խմբակին համարիչներն ու յայտարարներն 2^6 ու, երկրորդներն 2^4 ու եւ երրորդներն 2^3 ու եւ չորրորդներն 2^2 ու բազմապատկելով ար-

ժէքնին անփոփոխ կը մնան որով կ'ըլլայ .

$$\frac{1}{11} = \frac{2^6}{2^{10}} + \frac{2^6}{2^{20}} + \frac{2^6}{2^{30}} + \dots \\ + \frac{2^4}{2^{10}} + \frac{2^4}{2^{20}} + \frac{2^4}{2^{30}} + \dots \\ + \frac{2^3}{2^{10}} + \frac{2^3}{2^{20}} + \frac{2^3}{2^{30}} + \dots \\ + \frac{2^2}{2^{10}} + \frac{2^2}{2^{20}} + \frac{2^2}{2^{30}} + \dots \\ + \frac{1}{2^{10}} + \frac{1}{2^{20}} + \frac{1}{2^{30}} + \dots$$

Այժմ հաւասար յայտարար ունեցող կոտորակներն համախմբելով եւ ապա դիտելով թէ հինգական հատ են ասոնք որոց համարիչներն 1, 2^2 , 2^3 , 2^4 եւ 2^6 են, դիւրաւ կը գտնուի առաջադրեալ ապացուցանելի հաւասարութիւնը : Այս գործողութիւնն ընթերցողին կը թողում կատարել, զի դժուարութիւն չ'ընծայեր :

Յ. ԵՌԻՍՈՒՅԵԱՆ

(Շարունակել)

ՆՈՐԱՎԵՊ

ԽՐՃԻԹԻ ՄԸ ՄԷՋ

Բ.

Աիրակի գիշեր մ'էր իւր կուսական պարզ զարդասենեկին մէջ հայելաւոր պահարանին առջեւ, Արմինէ սպիտակ շղարչէ չըրջապահարին վերջին գնդասեղը կը մխէր : Հարսնիք պիտի երթար, սիրտը կը թրթռար, եւ, յամօթ իրեն պարտիմք խոստովանիլ, թէ գոհունակութեան անուշակ ժպիտ մը կը փայլէր վարդագեղ շրթանքը վրայ, երբ շնորհաց անաչառ խորհրդատուն իւր ականջին կը միմնջէր թէ՛ յոյժ գեղանի է այդ արդուզարդին մէջ :

Յանկարծ դուռը մեղմիկ բացուելով ներս մտաւ իւր հայրը, լուրջ եւ խոհուն . խեղճ աղջկան սիրտն սկսաւ բաբախել, երբէք

տեսած չէր զայն այնքան տրտոււմ . տխուր նախազգացումը սկսան պաշարել իւր միտքը :

— Աղջիկս, ըսաւ Պ. Մելիքեան, դեռ կանուխ է, կ'ուզեմ մեկնելէ առաջ երկու խօսք ընել քեզ :

Արմինէ գուշակեց թէ արտասովոր բան մը կը դառնար իւր շուրջն, ուղեց հարցաքննել իւր հայրը, բայց չը համարձակեցաւ . ուստի գնաց նստաւ անոր մօտ, թեւաթոս մը վրայ, եւ ձեռքերը կուրծքին դրած կ'ըստպասէր, հին ժամանակուան կուսանաց պէս, որք անուշակ տխրութեամբ կ'սպասէին զոհողութեան ժամուն :

— Մինչեւ ցարդ զքեզ երջանիկ ընելու համար կրցածս ըրի, սիրելի աղջիկս, ըսաւ Մելիքեան, երկար լռութենէ մ'ետեղ . մայրդ մեռած ժամանակ երգմնացուց զիս որ զոհեմ ամեն ինչ քու բարօրութեանդ համար, եւ ես, աւա՛ղ, կը յուսայի կատարել երդումս : Արդարեւ դու զիս աշխարհի հետ կապող միակ կապն ես, երկինք զքեզ պարգեւած են ինձ որպէս ծարաւահիւծ ծաղիկին կը պարգեւէ ցօղի կաթիլ մը որ չը թառամի : Ինձ կը թուէր թէ՛ աշխարհիս բոլոր մեծութիւնք, բոլոր երանութիւնք քիչ էին քեզ համար . յաճախ կ'երազէի թագուհի կամ իշխանուհի տեսնել զքեզ, եւ անբիծ ճակկիդ վրայ ոսկեփայլ թագերու շողիւնն կը շլացնէին տկարացեալ աչկուներս : Երբեմն ալ անցաւոր մեծութիւնք կարծելով ասոնք, կ'ուզէի տանիլ քեզ հեռաւոր երկիր մը, հեռու թունաւոր սրտերէ, պալատ մը կառուցանել գեղազուարճ հովտի մը մէջ, գտնել սիրտ մը սրտիդ համապատասխանող, առաքինի հոգի մը քուկինիդ հաւասար, եւ հոն խաղաղ անվրդով ապրիլ ի միասին, գերմարդկային երանութեամբ սրտերնիս ալ լցուած : Բոլոր յոյսերս, բոլոր երազներս ցնդեցան այժմ, եւ դու Հռովմայ չաստուածոց պէս, քու ոսկեկուռ պատուանդանիդ վրայէն գլորեցար տղմաթաթաւ աւերակներու դէզի մը մէջ, բոլոր այն ճակատներն որ կը խոնարհէին առջեւդ այժմ բարձրէն պիտի նային քեզի, քանզի այլ եւս ոնանկացեալ մարդու մ'աղջիկն ես, ամենէն արհամարհուած ու անպատուած . ճոխութիւն ու հարստութիւն ի սպառ հեռացած են մենէ, եւ ես, իմ ձե-

ռօքս քաշեցի զքեզ թշուառութեան վհին եղբրքը :

Եւ խեղճ հայրը գլուխը ձեռքերուն մէջ ծածկեց խորին յուսահատութեամբ : Արմինէ բան մը չէր հասկցած այս տարօրինակ ճառէն, աչքերը կը չփէր երազէ մ'արթննալու պէս, եւ ուշադիր հօրը կը նայէր . ջղային ձկտումներով կը դողդղային նարաւնդամներն եւ մատերը կը կծկէին : Վայրկենական ապշութենէ մ'ետեւ սթափեցաւ հէք աղջիկը . տխուր իրականութիւնն դժոխային ճիւղադի մը պէս իւր դէմը կը բարձրանար, եւ հօրն արտասանած խօսքերը մի առ մի կը հնչէին զերթ մահազգեսաց զանգակի մը ղողանջիւնն : Պահ մը մնաց անշարժ . իւր հօր վշտագին չեղտերը, նորա գէմքին յուսահատ արտայայտութիւնն, ի խորս խոցած էին իւր հոգին : Արիասիրտ էր նա, եւ պատրաստ ամէն ինչ որդիական պարտուց զոհելու . ուստի, յանկարծական զօրութեամբ յետս մընց իւր արտեւանանց վրայ փայլփող արտասուաց յորդառատ կայլակներն եւ դերթէ ժպտուն հօրը գիրկը նետուեցաւ ու ջերմաջերմ համբուրիւ ծածկեց նորա խորշմեալ ճակատը :

Երբէք մօտիկարիչ հրեշտակի մը երեւոյթն՝ հէք բանտարկելոյ մը, երբէք հաւատոյ եւ յուսոյ գեղափայլ նշոյլներն՝ յուսահատի մը, երբէք փափկասուն քրոջ մը գգուանքն՝ մահամերձ պանդխտի մ'այնքան երկնային, այնքան անոյշ թուած՝ չէն, որքան այս անձնուէր աղջկան գորովագին գգուանքն իւր խեղճ հօր սրտին :

Յուզման եւ արտասուաց վայրկեանն անցնելէն վերջն, ոտքի ելաւ Պ. Մելիքեան :

— Շնորհակալ եմ, աղջիկը, ըսաւ, հրեշտակի մը պէս բարձր ես, երկինք օրհնեն զքեզ : Բայց մի կարծեր որ քու այդ ներդրութեան համբոյրներդ կարող լինին ամուրել վիշտս : Ո՛չ, եթէ առանձին լինէի աշխարհիս վրայ, ես ալ քեզի պէս պիտի ներէի այն դաւաճանին, այն վատին, որ պատճառ եղաւ կործանմանս . — Ի՞նչ պէտք պիտի ունենայի հարստութեան, ի՞նչ բան զիս երկրիս պիտի կցէր, ոչինչ . առանց քեզի մեռելոյ մը պէս պիտի չրճէի երկրապնդիս երեսն ու կենսատու արեւը այլ ևս չ'պիտի տաքցնէր սառած սիրտս : Բայց այժմ քու ապագայդ քայքայուած է, ա-

նէ՛ծք բիւր անգամ անոր, որ զմեզ կրկին թշուառացուց :

Իբրեւ ճշմարիտ բարեկամ վստահած էի Երուանդին հօրը, 20 տարիներէ ի վեր միասին կ'աշխատէինք, իւր շահն իմս էր եւ իմս իրը, եւ գրամագլուխնիս հաւասար: Քանի մը ժամանակէ ի վեր գաղտնի տեսակցութիւնք եւ թղթակցութիւնք տեղի կ'ունենային. Երուանդ իսկ տեղեակ չ'էր անոնց:

Արդէն մեծ վտանգներ կ'սպառնային մեզ, անհրաժեշտ էր անանկութիւն հրատարակել մանաւանդ ընկերս կը դրդէր զիս այդ բանն ընել: Վերջապէս կարելի չեղաւ ուրիշ կերպիւ ազատիլ. եթէ պարտքերն հաւասարապէս մէջերնիս բաժնէինք, գուցէ կարող ըլլայինք յառաջիկային շարունակել պատուաւոր կերպիւ մեր վաճառակաւնութիւնն: Այլ Երուանդի հայրը կը մերժէ որ եւ է վճարում, պատրուակելով թէ՛ ստակ չ'ունի, թէ՛ եւ ես լաւ գիտեմ թէ բաւական հարստութիւն չ'իզած է նա գաղտնագողի: Արդ, բոլոր պարտքերն իմ վրայ ծանրացած են, սիրելի աղջիկ, պէտք է ամեն ունեցածս վաճառեմ, այս փոքրիկ տունն իսկ: Հրաժարիմք պիտի այս դիւրակեաց կեանքէն, այլ եւս չ'պիտի յաճախեմ որ եւ է ընկերութիւն եւ պիտի երթամք բնակիլ առանձին հեռաւոր գիւղ մը:

Միայն աշխատութիւնն է մեր ապաւէնն եւ տկար կազմուածքս չը ներեր ինձ չարաչար աշխատիլ, ուստի պիտի հարկադրուինք աղքատ տալիլ, եւ այս անհնարին ցաւ մ'է սրտիս. ինձ կը թուի թէ՛ մօրդ սգազգեաց ստուերը գերեզմանէն զիս կ'անիծէ ու երգմնազանց կը կոչէ զիս, արտասուելով քու դժբաղդութեանդ վրայ:

—Ո՛հ, մի մտածե՛ր այդպէս, գոչեց Արմինէ, քու առ իս տածած սէրդ ու գորովըդ հարստութեանց թանկագինն են ինձ համար:

—Ուրեմն, սիրելի զաւակս, լմնցուր արդուզարդդ եւ երթանք. չէի ուզեր այս դառն լուրը տալ քեզ այս գիշեր, բայց հարկ էր զքեզ նախապատրաստել թերեւս դձուճ սրտերու ընելիք չարամիտ ակնարկութեանց:

Կէս ժամ վերջը հարսանեաց տնէն ներս

կը մտնէին Պ. եւ Օր. Մելիքեան: Հարսը մտերիմ բարեկամուհին էր Արմինէի եւ նա խօսք տուած էր անոր անպատճառ ներկայ գտնուիլ պսակադրութեան:

Քանի՛ տենչալի էր խեղճ աղջկան դրժել այդ խոստումն, եւ փոխանակ ծիծաղկոտ նայուածքներէ իւր վիշտը ծածկել ջանալու, առանձին արձակ համարձակ իւր կործանումը ողբալ. բայց վէրք մը պիտի ըլլար այդ իւր հօրը սրտին, եւ Արմինէ շատ բարի աղջիկ էր:

Անհուն թախծութեան ամպ մը կը վարագուէր սոյն գիշերը. նորահաս աղջկան գեղեցիկ ճակատը դժգոյն էր փոքր ինչ, այլ այդ դժգոյնութեամբ յերկիր մոլորած հրեշտակի մը կը նմանէր եւ յանկուցիչ սեւ աչերուն բոլորտիքը թեթեւ կապուտակ ծիր մը տրտմախառն անոյշ արտայայտութիւն մը տուած էր իւր դիմաց: Նորա մուտքը սրահին մէջ զմայլման շուռնջներ բաղեց ամէն շրթերէ: Շատ պարզ հագուած էր նա. վարդի կոկոններէ հ'ուսուած փոքրիկ պսակ մը, առ վայր մի կը ծածկէր իւր սեւ հոպոպիլներն որք շնորհագեղ տրոհուած էին կուսական ճակտուն վրայ. անընդհանր տեսիլքի մը պէս թեթեւօտն անցաւ նա հանդիսականաց մէջէն եւ աներեւոյթացաւ մէտաքսաւէտ վարագոյրներուն ծփանքի մը մէջէ, թողլով իւր ետեւէն հով մ'անուշաբոյր գարնանային զեփուռներու նման որք երեկոցեան թռչնոց բունն որբելով բլրակին դալարիներուն վրայէն կ'անցնին եւ անոյշ սօսաւիւն մը կը հանեն:

Հանդէսին ներկայ էր եւ Երուանդ տրտմախոհ բան երբեք. նա դիտած էր զԱրմինէ, անչարժ հետեւած էր նորա օգտին գնացքին եւ աչերն յառած մնացել էր այն դրան՝ ուստի անհետացեր էր նա, իւր ընկերուհեաց միանալու համար: Քանի՛ փոթորիկներ կը յուզուէին երազուն երիտասարդին սրտին մէջ, այն գեղանի դիմաց դալուկը, այն աննման աչաց արտասուախառն փայլը, թունաւոր սլաքի մը պէս վիրաւորած էին իւր սիրտը, ուստի արիւնը կը հոսէր յորդաւառ, եւ ծունկերը կը կըթոտէին:

Տարակոյս չ'ունէր թէ Արմինէ իմացած էր ամեն բան, տարակոյս չ'ունէր որ նա իմացած էր թէ իւր հայրն է պատճառ բոլոր

չարեաց, իւր հայրն՝ որ վատորէն ոսկւոյ կոյտերու կը զոհէր ընտրելագոյն բարեկամ մ'ն անմեղ հրեշտակ մը, որ իւր կենաց մէջ մի միայն այլոց ցաւերն սփոփած էր:

Դառն մտածմունք կը պաշարէին իւր միտքն. աշխարհ իւր աչաց յոյժ սնոտի կը թուէր եւ կ'անխիժէր նա մարդկային ընկերութիւնը:

Հանդէսին աղմուկն եւ նուադարանաց դաշնակութիւնն իբր հեռաւոր աշխարհի մը արծազանքը կը հասնէին իւր ականջին եւ մերթ կը գոցէր աչերը չտեսնելու համար անտարբեր հանդիսականներն՝ որք ժպիտ ի շուրթն բնաւ մասնակցիլ չէին թուեր իւր ցաւոց:

Իսկ Արմինէ, իւր ընկերուհիներէն զատ ամենէն պաղ ընդունելութիւն կը գտնէր, կամ իւր բորբոքեալ երեւակայութիւնն այնպէս կարծել կուտար իրեն. շատերը ժպտախառն արհամարհանօք կը դիտէին զինքն ու կը խօսակցէին. դեռատի կոյսը կը գուշակէր այդ խօսակցութեանց նիւթն եւ սիրտը կը սեղմուէր, իւր անձնասիրութիւնն ու անխորժ հպարտութիւնը վիրաւորուած էին. այդ լուսափայլ սրահն ուր անդամանդն եւ ոսկին կը շաղային սպիտակագեղ լանջաց վրայ, ուր թեթեւազգեստ աղջիկներ օղեղէն ոգիներու պէս հմայիչ պարեր կը յօրինէին, ուր ուրախութիւնը կը թագաւորէր առ հասարակ, իրեն դժոխք մը կը թուէր եւ կ'որոնէր անդ հրեշտակ մը ձեռնառու որ Տանլէի Պետրիսին նման զինքն առաջնորդէր դէպ ի արքայութիւն:

Այգուն առաջին ճառագայթները դարեւելա ոսկեղոյն կը ներկէին արդէն: Արմինէ, յոգնած կրած յուզմունքներէն, պատուհանի մը կրթնած, կը դիտէր վարդագեղ ամպիկներն որ կապուտակ երկնից վըրայէն կը սահէին, եւ աստղերն դժգունեալ որ կը նուաղէին ի ծագել արեգական: Երբ երկու պարոնայք որոց չաղակրատութեանց եւ շողմութեանց բնաւ պատասխանած չէր առաքինի կոյսն, անոր մօտէն անցնելով հետագայ խօսակցութիւնը կ'ընէին լսելի ձայնիւ.

— Արքա՞ն տրտում է այս գիշեր օր. Մեւրեան, կ'ըսէր իմին:

— Ի հարկէ, պատասխան կուտար միւս

սը, այլ եւս առջի Արմինէն չ'է: Առանձին մնացեր էր խեղճը. արդարեւ, ասկից վերջն ո՞վ յանձն պիտի առնէ պարել կամ խօսիլ անանկացեալ մարդու մը աղջկան հետ, որ թագուհւոյ մը չափ հպարտ է, եւ որոյ հայրն ապագային մուրալէ ուրիշ ոչինչ ունի ընելիք: Ո՞վ գիտէ, թերեւս այս վերջին անգամն է որ զինքը մեր ընկերութեան մէջ ընդունելու շնորհը կ'ընենք:

Լիրբ ծիծաղ մը յաջորդեց այս խօսակցութեան եւ երկու բարեկամք հեռացան:

Արմինէի ծունկերը դողդաղցին, սիրտն իւր կուրծքը խորտակելու աստիճան կը բաբախէր, աչերը մթնցան եւ չլինալու համար աթոռի մը թիկունքը բռնեց: Երուանդ ալ քիչ հեռու գտնուելով տեսեր ու լսեր էր պատահածը:

Բարկութենէն դողդոջուն, կռուփները սեղմած քայլ մ'առեր էր դէպի այն պարոններն, փափաքելով իւր ոտից ներքեւ ջախջախել նոցա դատարկ գլուխներն, այլ նոյն պահուն իւր աչերն հանդիպեր էին նուաղուն Արմինէի աղաչական նայուածքին որ զինքն օգնութեան կը կոչէր: Աղնիւ տղան ցասումը զսպեց, թէեւ դժուարաւ, եւ մօտեցաւ Արմինէի:

— Ո՞հ երթանք այս տեղէն, շուտով երթանք, աղաղակեց նորատի աղջիկը յաստիկ յուզեալ: Երկվայրկեանի մը մէջ կատարուեցաւ այս հրամանը եւ Պ. Մելիքեան իւր դուստրն ու Երուանդ ի միասին հեռացան հանդիսավայրէն, երեքն ալ վշտահար, երեքն ալ հրատապ տենդով տոչորուն:

ԱՆԱՅԻՍ

(Մնացեալ յաջորդ խոսքը)

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ

ՆՈՒԱԳ ՆԵՐԲՈՂԵԱՆ

Ընթերցեալ ի հանդիսի Սուրբ Օծելու-
թեան Տէր Տէր ՄԱԿԱՐ Ա. Նորընտիր եւ
Աստուածարեալ Հայրապետին ամենայն
Հայոց եւ Սրբազնասուրբ Վեհափառ Կա-
թողիկոսին ի Նոր-Ձուղա՝ յԱմենափրկ-
չեան Սուրբ վանս 10/22 Նոյեմբերի 1885
ամի Տեառն :

« Հոգի Տեառն ի վերայ իմ, վասն
որոյ և օծ իսկ զիս, աւետարանել աղ-
քատաց առաքեաց զիս բժշկել զբեկ-
եալս սրտիւք եւն » .

(Եսայ. ԿԱ. 4. Ղուկ. Դ. 48) :

Մինչ արեգին լուսադեղ փաղիւնա-
փայլ ճառագայթ ,
Սրբիանայ ոգեգմայլ ի Սուրբ Մասեաց վեհ
գազաթ՝
Ոսկեճաճա՛նչ արշալոյս Այրարատեան աշ-
խարհին՝
Ծագէ խրախոյս բերկրազուարթ ի սիրտ
հոգիս Հայկազնին ,
Համազգային ցնծութեան տօնի ի սեր-
կեանս սոյն հանդէս
Շող եօթնարփեան յաստուածուստ կաթեալ
ի Հայս հոգեպէս :

Գեղահրա՛շ աւետեօք պայծառանայ Հա-
յաստան ,
Յ'ամպս ցլանայ լոյս կամար՝ յարփինափայլ
ծիածան .
Ահա երկնից լուսեղէն բանին դրունք ու-
կենիգք ,
Հոյք Քերովբէից երկնաճեմ եղեալ յԱղին
երջանիկ ,
Ակումբ Զուարթնոց անդ ի նոր թափոր
կազմեալ վեհափայր ,
Զհայրենեաց նոր զփառըս տարիողեն գե-
ղապար :

* * *

Հրեշտա՛կդ Հայոց երկնառաք՝ հոգիդ
անմահ զուարթուն ,

Աւետաբե՛ր դու Սերովբ՝ պաշտպան ազգիս
Հայկազուն ,
Զի՞նչ նոր պատգամ տիրագրի՞ծ՝ ի Մագա-
ղաթ գալարած՝
ՅԱջ լուսաթեւ կարկառեալ՝ արփաթեւիս ի
բարձանց .
Կամ զի՞նչ քնարդ փառագոջ՝ հոգետաւիղ
նուազաց՝
Գողտրիկդ ի ձայն զմայլուն ներդաշնակես
համազգեաց .
Հաա՛յ օն յերկնուստ մեզ փողեա զաստուա-
ծակամադ սուրբ հրաման՝
Տալ աւետիս ցնծազգած՝ մանկանց նորոյս
Սիրփեան :

* * *

Լոյս աւետիք Հայկազանց , արդ աւա-
սիկ չքնա՛ղ օր ,
Յարարչական սուրբ խնամոց՝ ձեզ սահման-
եալ ի բարօր ,
Հրճուեցարո՛ւք բերկրալից օ՛ն որդեգիրք
դուք փառաց ,
Զի Անեղին ի սուրբ շնորհս՝ հասէք ըղձիցդ
անձկայրեաց ,
Սողովմունին հոգերգակ՝ չքնաղ փեսայն Սի-
րփեան՝
Նազի ի գահոյս՝ ուր երբեմն Աղին Դրախ-
տին կայարան .

Միածնիջեանն լուսագահ յԱթոռ Հա-
րանց պերճափառ ,
Աստուածընտիր Հայրապետ բաղմի փառօր
պանծացեալ ,
Պարթեւազինն Գրիգորեան արփւոյն լուսոյ
հայրենեաց
Ժառանգ յաջորդ բաջարթուն՝ եւ Դիտա-
պետ վեհապանծ ,
Զիբր նո՛ր փեսայ Սուրբ Հարսին՝ ցնծայ
փառացն ի պսակ ,
Եւ սուրբ զօծումն օծանի՝ յերջանկադէպս
այս նուագ .
Աննիւթական շղաննոյն անհուն շնորհ
եօթնարփեան՝
Ծաւալ առնու զվեհիւն բարեբաստիկս ի
սերկեան .
Իջեալ որպէս իւղ ի գլուխ Ահարփեան
օծելոյն՝
Եւ ի մորուացն իջանէ ի գրապանակ գգես-
տուն .

Սա'պէս եւ ցօղ օրհնութեան Սուրբ Անե-
ղին Աստուածեան՝
Տեղայ յորդիս հաւատոյ՝ յաղգ համօրէն Ա-
րամեան :

*
* *

Երկնասարա'ս օրհնութեամբ՝ խնդա' այ-
սօր Հայաստան՝
Իբրեւ որդւովք մայր բերկեալ Հայկասե-
ւի'ցդ գրգարան ,
Բերկրաղեղուն հրճուանօք պանծա' ՚ի փա-
ռքս քոյդ որդւոց ,
Կա'ց մխիթար վայրիկ մի' ՚ի տրամահոգ
քոյդ ցաւոց :

*
* *

Բերկեա'ց Մայր դու հոգեւոր՝ Էջմիա-
ծի'նդ հրաշագարդ՝
Կաթուղիկէ'դ Նոր Սիօն՝ Եկեղեցի'դ երկ-
նազուարթ .
Անապական Հարսնդ անմահ երկնահրաւէր
փեսային՝
Դու յառաքատ զինուորեալ՝ ծնար ման-
կունս լուսածին .
Քրիստոսադիր սուրբ Աջոյն կացցէ յաւէտ
վէմդ հիման՝
Ոսկի ուռաւմ խարսխեալ Կաթուղիկէդ փըրկ-
չական .
Եւ կենարար սուրբ Խաչին՝ Նշան Տէրուն-
եան քառաթեւ՝
Ի սուրբ գագաթ գմբեթիդ ճաճանչ հատցէ
յարատեւ .
Հայաստանեայց սուրբ ուխտին դասք ան-
մահից լուսերամ՝
Ընդ հովուաց սրբոց ՚ի յերկինս՝ պսակես-
ցին անթառամ :

*
* *

Կեցցէ՛ ազգիս դահակալ մերս նորընտիր
Հովուապետ՝
Տէր Տէր Մակար Վեհափառ՝ Սրբազնասուրբ
Հայրապետ .
Սուրբ Օծելոյն կենաց թեւ՝ երկարեսցի յա-
մայր ամս՝
Արդիւնակից օրհնութեամբ՝ Ազգիս ՚ի յոյս
՚ի հրճուանս .

Կեցցէ՛ յաւէրժ յալեւոյթ՝ Հովիւս արթուն
տընտջան՝
Սրբեպիսկոպոս բարեխնամ՝ Տէր Գրիգորիս
Բարձր Սրբազան :
ԳԵՈՐԳ Կ. Մ. ԶՕՀՐԱՊԵԱՆՑ

ՏԵՂԱԳՐԱԿԱՆ

ՎԱՆԷՆ ՄԻՆՁԵՒ ՊԱՅԱՊԻՏ

Ներկայ տարւոյ սեպտ. 4 ին Վանէն
մեկնեցայ Պայազիտ երթալու , ընտրելով ա-
մենակարճ ճանապարհն որ 96 հազարամեթր
միայն կը տեւէր եւ որ իւր կարճութեան
պատճառած հրապոյրին հակառակ ունէր
անապահովութեան խիստ ծանր ենթակա-
յութիւն : Վանայ Առաջ. տեղապահ Գեր-
Պօղոս սրբազանի մի քանի յանձնարարա-
կաններն առ Հայտարարնոց գլխաւոր
քուրդ Աշէրէ Թաթթա՛ն, փարատեցին երկիւղ-
ներս : Երկրորդ օրն իջանք պատմական
գիւղաքաղաքն Բերկրի , որոյ աւերակներն
կը յայտնեն իւր նախնի մեծութիւնն եւ
ընդարձակութիւնն : Շինուած է նեղ ձորի
մը բերանը ճիշդ հաւասար հեռաւորու-
թեամբ Վանէն ու Պայազիտէն : Առանց այս
գիւղաքաղաքին տիրելու չէ՛ կարելի թըշ-
նամոյ Վան մօտեւել եթէ Պայազիտէն յար-
ձակիլ ուզէ : Ասոր համար էր որ 1877-78
պատերազմին ատեն կանոնաւոր եւ կամա-
ւոր զօրքերէ բաղկացեալ իբր 30,000 հոգ-
ւոյ բանակ մը գումարուեցաւ աստ ի պաշտ-
պանութիւն Վասպուրականի : Եւ իրօք
նազմադիտական կարեւորագոյն դիրք մ'ու-
նի Բերկրի ոչ զի խարխլած բերդ մ'ունի , որ
առաջի այժմու թնդանօթաց ոչինչ կ'արժէ ,
այլ զի իբր 2 ժամ տեւող նեղկիկ ձորակի մը
բերանը կը գտնուի : Բերկրի զրկուած իս-
պառ իւր նախքին փառքերէն եւ չուքերէն,
իբր 80 տնւոր հասարակ գիւղի կերպարան
ստացած է , լինելով կեդրոն համանուն Գալ-
մաթաճութեանն որ կը բաժնէ զՎան եւ զՊա-
յազիտ : Մուտք ունի ընդ ամէն իբր 100
հազար զրշ. միայն :

Բերկրիի եւ Պայազիտու միջեւ կը տա-
րածուի Ապաղայու հռչակաւոր դաշտն , զոր

հնարարներ ունենալով թէպէտ կը կարծեն Ձերա-
հաշիւ լինիլ, բայց ճիշդ չէ այդ, այլ է իսկ
Արեւիկի գաւառին պատկանող մի դաշտ որ
հարկաւոր է կոչել իւր իսկ գաւառին ա-
նունով ձիւղ Ձիրաւ դաշտն ուր ունեցած է,
մեծ ճակատամարտն Պաղ թագաւորին օրով,
հեռի է Ապաղայի դաշտէն ընդ արեւմտեան
հիւսիս 7-8 ժամ, ունենալով իւր մէջ իւր ա-
ջընջելի եւ անմոռանալի յատկանիւն—Նպատ
լեռը : Եւ Նպատ լեռ Հայաստանի մէջ մի-
այն մէկ հատ կայ եւ ոչ աւելի :

Արեւելեան Թուրքիոյ ամենէն անապա-
հով եւ երկիւղալի տեղերէն մին է Ապա-
ղայու դաշտը, գրեթէ անմատոյց ուղեւո-
րաց : 80 հազարամեթր երկայնութիւն և 34
հազարամեթր լայնութիւն ունեցող այս
հարթածաւալ դաշտատափին վրայ կը բնա-
կին խիստ սակաւաթիւ Քուրդեր միայն, որը
մեծ մասամբ վրանաբնակ են յամարան եւ
խրճիթակեաց ի ձմրան : Այդ երկու եղա-
նակաց ներհակութիւնքն ճիշդ համեմատա-
կան են ի դաշտիս : որչափ ամառն է սըխ-
րալի եւ զուարճալի, այնչափ ձմեռն ան-
տանելի եւ սոսկալի : Աւելի բարձր գոլով
քան Վանայ դաշտատափն, պտուղ ու ծառ
չունի բնաւ Ապաղու դաշտն, այլ կը բուս-
ցունէ խիստ առատ արօտ ի ճարակ խաշանց,
որ է երկրորդ կամ առաջին աղբիւր դաշ-
տիս բնակչաց սպրոստին : Միւսն է հուղ-
կահարութիւն : Արօտներու ճոխութիւնն եւ
բարձրութիւնը կը յիշեցնէ հարաւային Ամե-
րիկայի անհնձելի անհուն խոտերն, զի նո-
ցա նման եւ այստեղիները կը մնան գերծ-
մանգաղէ լինելով երբեմն ճարակ կամաւոր
կամ ինքնավառ հրդեհի : Այս դաշտէն
կ'անցնի Վանայ ծովու նշանաւոր գետերէն
մին, Պէտրիմահո անուամբ, չըջելով ոլորտա-
պտոյտ ընթացքով եւ հոսեցնելով ականա-
կիտ վճիտ ջրեր մը : Քրդերն որ աստ կը
բնակին ունին ոչ թէ գիւղեր, այլ ըստ մե-
ծի մասին իրարմէ հեռի բնակավայրեր, իբր
մասնաւորաց ուրոյն ուրոյն ագարակներ :
Մեծ մասամբ կը պատկանին Հայաստանը Աշի-
բէին (հատուած) որոյ ցեղապետն կ'իշխէ
ժառանգական իրաւամբ : Կարծեմ քիչ ժո-
ղովուրդ կայ յաշխարհի այնքան հլու իւր
ցեղապետաց որքան քուրդ ազգը : իսկ
ցեղապետաց իրարու հետ ունեցած թշնա-
մութիւնն ու անընդհատ կռիւներն ալ ի-

րենց տեսակին մէջ գուցէ նմանը չունին : Ոչ
ոք ի մահկանացւաց կարող է այս դաշտէն
անցնիլ եթէ ցեղապետներէն մէկին կամ մէ-
կալին մասնաւոր պաշտպանութիւնը չվայելէ :
Այդպիսի յատուկ պաշտպանութեամբ զոր
հրաւիրեց իմ վրայ Գեր. Պողոս սրբազանի
յանձնարարկանն, հազիւ հնար եղաւ ինձ
ապահով անցնիլ այս արիւնառու ճանա-
պարհէն : Եթէ վերջ տրուելով դաշտիս մէջ
տիրող անապահովութեանց, ուղին դիւրան-
ցանելի դառնար ճանապարհորդաց յայնժամ
Վանէն ի Պոլիս գնացող կարաւանն զայս դիծ
պիտի ընտրէր անշուշտ, ըստ որում կը տւէ
միայն Թիֆլիսի եւ Փօթիի միջեւ կեցած
երկաթուղւոյն շնորհիւ 11 օր, մինչդեռ
Կարնոյ - Տրապիզոնի գիծն է ոչ պակաս
քան 25 օր : Բաց աստի այս դաշտ կարող է
ընդունիլ իւր ծոց ոչ պակաս քան 3,000
տուն գաղթական, եթէ սակայն ապահո-
վութիւն կենայ կենաց, ընչից և պատուոյ
մասին : Յանկալի չէ տեսնել անշուշտ ինչ
ինչ տեղեր այնպիսի գիւղացիներ, որք ալ
մը հողի համար կը կռուին միմեանց հետ,
մինչ աստանօր իւրաքանչիւր հասարակ
ըւրդ իւր տրամադրութեան ներքեւ ունի
այնքան ընդարձակ հող, զոր ցվերջ իւր կե-
նաց չպիտի կարողանայ գէթ մի անգամ
վարել ծայրէ ծայր : Կը թողում ասել Քըր-
դաց նուազ յարուսն դէպի հողադործու-
թիւն եւ բնական ձգտումն դէպի խաշնա-
նարածութիւն : Եւ արդարեւ Ապաղան իւր
բնական հարթ մակարդակովն ընտրելադոյն
ասպարէզ կ'ընծայէ մարմնոյ մրցութեանց
ի ձիարշաւ, ի զինաշարժութիւն եւ ի պէս
պէս հանդէսս քաջութեան եւ ուժի, միակ
սիրելի զբաղմունք Քրդաց որք կարծես ու-
րիշ ազգաց թողով գրեւ, գծեւ, հաշուել,
կռիւել, եւ սոցա նման մտաւոր ու ձեռնա-
ցի վարժութիւններ, իրենց վերապահած
են լեռնային մաքուր օդ, վրանաշրջիլ ան-
սահմանափակ կեանք, երիվար եւ գէնք :
Եւ այս ամեն նպաստաւոր հանգամանաց
շնորհիւ զարմանալի չէ որ են քաջակորով,
բազմաժին եւ յաղթանդամ ու երկարա-
կեաց : Այսպիսի ցեղ մը ինչ արդիւնքներ
չունենար եթէ կրթութեան բարիքներն ալ
վայելէ, կրթութիւն որ չլինի մեղկացու-
ցիչ : Բայց եթէ Քրդաց արական սեռը
մարմնոյ կրթութեան եւ եթ ուշ դարձու-

ցած է, արհամարհելով ամէն արհեստ, այդպէս չէ սակայն եւ իգական սեռը. նշանաւոր են Քրդուհեաց դործած գորգեղէնները, որք թէպէտ հնդկական եւ պարսկական արտադրութեանց չեն հաւասարիր, այլ անոնցմէ ետք երրորդ տեղին ունին ամենայն իրաւամբ: Եւ Քրդուհին զօրաւոր աջակիցն է իւր ամուսնոյն. ազատ է հարեմուսն կենաց կտականքներէ, հիւր կ'ընդունի, նորա հետ կը տեսակցի, եւ ի տան կամ ի վրանի կ'երեւի բաց դիմօք առանց երեսակալ ծածկոյթներու:

Չուարճալի է վաշկաքնակ Քրդաց վրաններն, յորոց միոյն ներքեւ գիշեր մը օթեւանեցայ: Բնականաբար հարուստին ու աղքատին վրաններն միեւնոյն չեն բայց դժբախտ թիւնն համանման է. տարբերութիւնն կը կայանայ մեծութեան, փոքրութեան եւ գեղեցկութեան ու տգեղութեան մէջ. վրանն է մի միակ պատասպարան իրենց բոլոր ընչից, նորա ներքեւ է կանանոցն, հիւրանոցն, ճաշարանն, խոհանոցն, ննջարանն, շտեմարանն, տեղի դրամոց եւ պինուց. վրանին ներքեւ կը կապուի նաեւ տիրոջ ամենէն սիրելի ու զօրաւորագոյն ձին, որպէս ամենասիրելի առարկայն վրանին բոլոր բնակչաց: Ձիք ինչ այնքան խորթելի քան որչափ վրանի ներքեւ ննջել ամառային տաք եղանակին մէջ ի զով սրւք գիշերային զեփիւռի: Եւ աւելի խորթելի է վրանաբնակութիւնն զի տեղափոխական է ըստ աւուրց եւ ամսոց, ընտրելով յաւէտ զով եւ ջրալից ու կանանչազարդ դալարավայրեր: Ձինջ եթերն արդէն կայ ու կայ իրենց վերեւ:

Այլազու դաշտին սահմանակից լեռանց ու բլրոց վրայ կը տեսնուին հին դղեակներ, բերդերու եւ չէքերու աւերակներ, ունենալով զանազան անուններ, զուրկ պատմական առնչութենէ: Դժուար էր մեզ որոշակի ճշդել զանոնք. այսքանը յայտնի է սակայն թէ նոցա պատմական յիշատակութեանց անյայտութիւնն իրաւամբ կարծել կուտայ թէ են նոքա նախապատմական ժամանակաց արգասիք: Քրդերու երեւակայութիւնն, դուցէ հօրենական աւանդութիւնն կը խօսէր նոցա վրայ շատ զարմա-

նահրաշ բաներ միշտ դիւցազնական, միշտ արդիւնք ուժի եւ քաջութեան:

Յաջորդ յօդուածով կ'անցնինք ի Պայաղիտ:

ՄԱՐԿՈՍ ՆԱԹԱՆԵԱՆ

Մուշ

ՄԱՍԻՍԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

ԱՌԱՋԱՐԿԵԱԼ ԽՆԴԻՐՔ

Թիի	6.	(Մասի թիւ	3798)
»	8.	»	3800)
»	9.	»	3801)
»	10.	»	3802)

ԽՆԴԻՐ

Թիի 11.

Երկու ճանապարհորդք մի եւ նոյն ատեն կը մեկնին Ա եւ Բ քաղաքներէն եւ իրարու դէմ կ'երթան: Երբ իրարու կը հանդիպին երկրորդը առաջինէն 108 հազարամէթր աւելի ընթացած է. սոյն վայրկենէն սկսեալ երկրորդին 9 ժամ պէտք է որ Ա քաղաքը հասնի, իսկ առաջնոյն 16 ժամ Բ քաղաքը հասնելու համար: Գըտնել երկու քաղաքաց հեռաւորութիւնը, և իւրաքանչիւրին մէկ ժամնաւն մէջ ընթացած ճապարհը:

Խ Ն Դ Ի Ր Թ Ի Ի 7

Լ ՈՒԾՈՒՄ Ն

Շ եւ շ կոչենք մեծ եւ փոքր շրջանակաց շառաւիղներն: Տարածութիւնը կը լինին.

$$\pi \zeta^2 \text{ եւ } \pi \zeta'^2$$

որոց առաջինն երկրորդին կրկինը պարտի լինիլ, ինչ որ կը գրենք.

$$2 \pi \zeta'^2 = \pi \zeta^2 \quad \text{յորմէ}$$

$$\zeta = \frac{\zeta}{\sqrt{2}}$$

որ ըսել է թէ փոքր շրջանակին շառաւիղը հաւասար է քառակուսույ մը կողին որոյ տրամագիծն է Շ: Հետեւաբար փոքր շրջանակն ունենալու համար, մեծին շառաւիղին վրայ իբրեւ տրամագիծ շրջանակ մը եւ

ծրագրեալ քառակուսին կը գծենք, յետոյ կը գծենք մեծին համակեդրոն շրջանակ մը որոյ շառաւիղն հաւասար ըլլայ շինուած քառակուսւոյն կողին:

Գիւրին է ստուգել թէ խնդրուած շրջանակը մեծին մէջ ծրագրեալ քառակուսւոյն մէջ ծրագրուածն է:

ԱՆՈՒԱՆՔ ԼՈՒԾՈՂԱՅ

Տ. Կ. Նաւասարդեան, Իզմիր

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԻՏԱԼԻԱ

Իտալական կառավարութիւնն այս պահուսն երկու դժուարին գործոց միջամուխ եղած է, յԱմերիկա եւ յԱփրիկէ: յԱմերիկա՝ ուր իւր գիւանադիտական յարաբերութիւնները խզած է Քօլումպիոյ հետ, եւ յԱփրիկէ՝ ուր Մասովայի գրաւումը Թուրքիոյ բողոքանաց առիթ ընծայած է:

Քօլումպիոյ հետ ծագած դժտութեանց սկզբնապատճառն հետեւեալն է. այդ երկրին մէջ հաստատուած էին բազմաթիւ Իտալացիք եւ գլխաւորաբար Պ. Չէրրիւթի որ ընդարձակ հողերու տէր էր: Այս անձ, 1838 թ. սկիզբներն ամբաստանուած ինկելով թէ գաւադրութիւն կը նիւթէր ազատականաց հետ որք հետամուտ էին տապալելու 1877 էն ի վեր իշխանութեան գլուխ գտնուող կղերականները, բազմաթիւ զօրքեր իւր հողերը մտնելով, թալլեցին, աւերեցին ամեն ինչ: Մինչեւ իսկ Քօլումպիական իշխանութիւնը որոշեցին գրաւել յիշեալ կալուածներն եւ Պ. Չէրրիւթի ձերբակալուելով Պէնսիլվենիոյ մէջ, բանտարկուեցաւ: Ասոր վրայ իտալական նաւ մը Ֆլաֆի Ջիօթա Քօլումպիոյ ջուրերը դնաց եւ հրամանատարը միջնորդելով տեղական իշխանութեանց քով, ազատեց իւր հայրենակիցն զոր նաւ տարաւ: Քօլումպիական կառավարութիւնն յոյժ նեղանալով դործոյն այս անակնկալ ելքէն, մերժեց հաշտարար կարգադրութեան մը համար եղած բոլոր առաջարկ-

ներն եւ յարաբերութիւնը խզուեցան: Իտալական կառավարութիւնը չորս մարտանաւ զրկած է այժմ դէպի Քօլումպիական ջուրերն. ասոնց երկուքն Ատլանտիկոսի եւ երկուքը Խաղաղականի կողմէն պիտի հըսկեն: Քօլումպիոյ հետ դործերն այս վիճակին մէջ են ահա:

Գալով Ափրիկէի, կը յիշուի թէ ինչպէս Մասովայի կառավարիչ Իզզէթ պէյի հետ ծագած դժտութեանց վրայ, իտալ զօրքերն ու 22 ին վերջ մը տալով այդ պաշտօնատարի իշխանութեան, իտալական դրօշակ պարզեցին ի Մասովա եւ գրաւեցին պետական կալուածներն ու դանձը: Եգիպտոսի պահապան զօրքերն Իզզէթ պէյի հետ հեռացան այդ նաւահանգիստէն որուն տիրած էին Իտալացիք եւ իտալացի կառավարիչ Ժէնէ զօրավարը կ'աշխատի լաւ յարաբերութիւններ հաստատել Հապէշաց հետ: Նա կուգէ Իտալիոյ նպաստաւոր եղանակաւ բարեփոխել այն դաշնագիր զոր Պ. Նէուէթ ստորագրած է Հապէշաց թագաւորին հետ, յանուն Անգլիոյ: Այս ակնկալութիւն դժուարութեանց կը բաղխի: Միւս կողմէ Թուրքիա կը պահանջէ որ Մասովայի գրաւումէն յետոյ, ըստ առաջնոյն վճարուի իրեն տարեկան 35,000 ոսկւոյ հարկը զոր եգիպտական կառավարութիւնն յանձն առած էր վճարել: Բ. Դուռը կը փափաղի միանգամայն որ իտալացի զօրավարի մը հըրամանաւ չկառավարուի քաղաք մը որ վէհ: Սուլթանի գերիշխանութեան ներքեւ դըրուած է: Այս նպատակաւ կրկին բողոքներ ուղղուած են Իտալիոյ եւ Եգիպտոսի՝ որոց պատասխանին կ'սպասուի:

ՔԱՂՈՒԱԾ

ՆԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱՐՈՅ

28 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — 3 ՅՈՒՆԻՍԱՐ

ԱՐՏԱՔԻՆ

—o—

Բրուսիոյ Երեսփոխանական ժողովոյ բացման առթիւ կարդացուած ճառով, Վիլհէլմ կայսրն իւր կտաարեալ վստահութիւնն յայտնեց խաղաղութեան պահպան-

ման համար . բաց աստի ծանոյց թէ միջոցներ տնօրինուած են՝ գերմանական ժողովուրդն և Բրուսիան պաշտպանելու համար բոլոնական տարրին ոտնձգութեանց դէմ , ի Բողէն և յԱրեւելեան Բրուսիա :

— Ծրանսական նոր նախարարութիւնը կազմուեցաւ հետեւեալ կերպիւ .

Պ. տը Ծրէսինէ , նախարարապետ և նախարար արտաքին գործոց :

» Տըմուլ , դատական գործոց .

» Սառլէն , ներքին գործոց .

» Գառնո , ելեւմտից .

Զօր. Պուլանժէ , պատերազմական գործոց .

Փոխ-ծովակալ Օպ , ծովային գործոց .

Պ. Կոպլէ , հանրային կրթութեան .

» Պայհօ , հանրագումար շինութեանց .

» Լորբուա , առեւտրական գործոց .

» Տըվէլ , երկրագործութեան .

» Կռանէ , թղթատարութեան և հեռագրաց :

Պ. Պ. Լորբուա և Կռանէ արմատական կուսակցութեան կը վերաբերին :

Ծրանսայի թեւարկութեան ներքեւ գլխունող երկիրը յայտնէտէ արտաքին գործոց նախարարութեանէն կախեալ պիտի լինին .

Լրագիրը ընդհանրապէս նպատաւոր կերպիւ կը խօսի Պ. տը Ծրէսինէի կազմած նախարարութեան վրայ :

— Նախարարական յայտարարութեան մը մէջ , որ պիտի կարդացուի Խորհրդարանին վերաբացման , կառավարութիւնը պիտի ըսէ թէ կ'ուզէ մանաւանդ հաւատարակուել եւ մտացոյցն և գաղթային ծախքերը զեղչել թեւարկութիւններ կազմակերպելով . — պիտի առաջարկէ նաեւ յետաձգել միւս խընդիրները :

— Այս պաշտօնական Բառք Լրագիրը կ'ըսէ թէ Եւրոպա յետ այսորիկ իբր կանոն պիտի նկատէ որ եթէ պալլեանեան տէրութեանց մին շարժում մ'ընէ , այդ տէրութիւն պիտի կրէ իւր սխալին հետեւանքները :

— Վիէնայէ , Հալաս կը հեռագրէ յունուար 9ին . « Պեկրատէ կ'իմանանք թէ սերպական զանազան կուսակցութիւնք համաձայններ են այն հիմնադրոյ վրայ որում պիտի հետեւին՝ Սերպիոյ վերականգնումը ձեռք բերելու համար : Հիմնադիրը սա է .

Ազդուապէս պաշտպանել Սերպիոյ արտաքին շահերը . Բարեկամական յարաբերութիւններ պահել ուրիշ տէրութեանց հետ . Զգուշանալ յատկապէս ո՛ր և է մեծ տէրութեան մը վրայ կրթնելէ : Միլան Թագաւորը Խորհրդակցեցաւ այս կուսակցութեանց պետերուն հետ , որք կը յօժարին ոյժ տալ կառավարութեան , ջլուծում պուկարական խնդրոյն :

— Սերպիոյ Ազգային ժողովոյն առաջիկայ գումարումն , որ դեկտ. 30ին տեղի պիտի ունենար , անսահման կերպիւ յետաձգեցաւ : Միլան Թագաւորն և Պ. Կարաշանին յայտնապէս չեն համարձակիր հաշիւ ատլ սերպ ազգին ներկայացուցչաց , թէ և նոքա մեծագոյն մասամբ կառավարութեան մարդիկ են :

— Պ. Արթիւր Վ. Բիլ , որդի հռչակաւոր Սըր Բ. Բիլի , նախագահ վերընտրեցաւ Անգլիոյ Երեսփոխանական Ժողովոյ :

Կը հաւատեն թէ Պ. Կլատտոն կարծիք յայտնած է թէ հարկ է տապալել պահպանողական նախարարութիւնն , ըստ որում մեծամասնութիւնը պահպանողական չէ :

Ն Ե Ր Ք Ի Ն

— 0 —

Կը լսենք թէ Րէժիի վարչութեան արտասովոր ժողովը տեղի ունեցեր է Վիէնայի մէջ : Որոշուեր է մէկ միլիոն անգլ. ոսկի ևս յատկացնել Րէժիի գործին , նոր կոչում մ'ընելով բաժիններուն վրայ : Րէժիին մէկ մեծ դժուարութիւնը բարձուած նկատուեր է , այն զեկուցման վրայ թէ Բ. Դուռը կը հաւանի տարեկան 60 հազար ոսկի զեղչել այն գումարէն զոր Րէժին պարտի վճարել կառավարութեան : Բ. Դուռն հետեւապէս Րէժիին տուրքը տարեկան 690 հազար ոսկեոյ զեղչել կ'ընդունի : Այս զիջողութեամբ , տարեկան մեծաքանակ բացը զոր ունենալու դատապարտուած

էր Րէժին, բաւական կը զեղչուէր, և հաւանօրէն մնացեալ բացն եւս բառնալու համար զանազան միջոցներ պիտի որոշուին :

— Լոյս լրագրի արտօնատէր Հմայեակ եպիսկոպոս հրաժարած լինելով իւր արտօնութենէն, իշխալ լրագիրը դադարած է հրատարակութենէ և արտօնագիրը ջնջուած :

— Սաստիկ լրագիրը խափանուեցաւ շարժում մէջ :

Աւասիկ Տպագրական Տեսչութեան պաշտօնագիրն որ կը ծանուցանէ բարձրագոյն հրամանը :

Տպագրական տեսչութիւնը նկատելով որ Սաստիկ լրագիրն, հակառակ իրեն եղած ազդարարութեանց, մաքսատան վերատեսչութեան դէմ ժամանակէ մ'ի վեր անվայել և թշնամական յօդուածներ կը հրատարակէ :

Նկատելով որ վերոյիշեալ լրագրոյ արտօնատիրոջ արդէն ազդարարուած էր որ զգուշանայ այդ տեսակ հրատարակութիւններէ և նա պատասխանած էր թէ ըստ առաջնոյն պիտի շարունակէ զայն :

Նկատելով որ Տէրութեան Օրինաց անաստ գտնուիլն խիստ սլափոթներու տեղի կ'ուտայ, կը ծանուցանէ այսու պաշտօնական ազդարարութեամբ, թէ բարձրագոյն հրամանաւ Սաստիկ լրագիրն այսօրուէն սկսեալ խաղառ խափանուած է :

1 Յունվար 1886

— Ուսուցչական վարժարանի նախկին տնօրէն Մուրատ պէյ Մէլան անունով թուրքերէն թերթ մը պիտի հրատարակէ :

— Աւրուած քառօրդ մէճիտիյէները շրջաբերութենէ դադրեցնելու նպատակաւ ասկէ առաջ Պետական Խորհուրդոյ որոշմամբ հրահանգ ղրկուած էր հանրային Սնտուկներուն որպէս զի ի հաշիւ կառավարութեան եղած վճարմանց ժամանակ այդ կարգի դրամները կտրեն և տիրոջը յանձնեն : Սակայն այս տնօրինութիւն սպասուած

արդիւնքը չէր ունեցած, վասն զի շահանդիրք ոմանք աւրուած քառօրդ մէճիտիյէներն հաւաքելով հեռաւոր գաւառներ կը ղրկէին զայնս :

Այս շահանդրական գործողութեանց վերջ մը տալու համար, ելմտական նախարարութիւնն հարկ եղած միջոցները ձեռք առած է, հրամայելով թղթատարական և մաքսային վարչութեանց որպէս զի թոյլ չտան որ աւրուած դրամներ Կ. Պոլսէն դուրս ղրկուին, այլ կտրելով զայնս իրենց տէրերուն յանձնեն :

— Քաղաքային այն պաշտօնեայք որք, առանց կայս. հրամանի օտար տէրութեանց քով ծառայութեան մտնեն, ըստ օրինի, իրենց պաշտօնական հանգամանքը կը կորսնցնեն և կը ղրկուին իրենց հանգստեան թոշակի իրաւունքէն : Արդ, ըստ որոշման Պետական Խորհրդոյ, այս օրէնք պիտի գործադրուի նաև զինուորականաց համար :

Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. Ի. Ն.

Այս չորեքշաբթի օր պարսկական և բնականական դեսպանատանց առաջին թարգմանք Պատրիարքարան գալով, նոր տարւոյ առթիւ շնորհաւորական այցելութիւն տուին Ամեն Ս. Պատրիարք Հօր :

— Պաշքալէի վիճակը թէև ասկից առաջ վանայ վիճակին հետ միացած էր, բայց այս անգամ, ըստ տնօրինութեան Ամեն Ս. Պատրիարք Հօր, Պաշքալէ զատ առաջնորդութեան և վանահայրութեան մը վերածուելով, առժամապէս Առաջֆոխանօրդ և միանգամայն վանահայր կարգուած է Մոկացեան Մեսրոպ վարդապետ, որ ասկից առաջ առաջնորդական տեղապահութեան պաշտօն կը

վարէր ի Բաղէշ: Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր սոյն տնօրինութիւնն հաղորդուեցաւ Մեսրոպ վարդապետի և յանձնարարութեամբ միանգամայն որ անմիջապէս իւր նոր վիճակն երթալով պաշտօնի ձեռնարկէ:

— Ներսէս—Վարժապետեան Ուսումնարանի Ընկերութեան Մասնախումբն և Ղալաթիոյ Կեդր. Վարժարանի Խնամակալութիւնն համագումար նիստ ընելով անցեալ շաբթուոյ Ղալաթիոյ, հետեւեալ որոշումները տուին.

Ա. Հանգանակութենէն մնացորդ չգանձուած մասին համար, գրել առ նուիրատուս՝ որք տակաւին չեն վճարած իրենց ստորագրած բաժինն՝ որպէս զի հասցունեն զայնս առ Գործադիր Մասնախումբն:

Բ. Առ ի դիւրութիւն գործոց, և աշխատութեան բաժանման սկզբամբ, Խնամակալութիւնն երկու մասերու բաժնուեցաւ, Տնտեսական և Ուսումնական.

Տնտեսական ճիւղին անդամք են՝ Սերովբէ էֆ. Կիւպէնկեան, Արիկ էֆ. Ունճեան, Տիգրան էֆ. Բարադամեան և Անտոն էֆ. Հաճեան:

Ուսումնական ճիւղին անդամք են՝ Մկրտիչ էֆ. Էսաեան, Յարութիւն էֆ. Նորատունկեան, Յովհաննէս էֆ. Թորոսեան, Մինաս էֆ. Չերազ, Կարապետ էֆ. Սըվաճեան և Յովսէփ էֆ. Եօսուփեան:

Ժողովն յանձնարարեց իւր Տնտեսական ճիւղին՝ որպէսզի անմիջապէս բանակցութեան մտնէ Կալուածոց Հողաբարձութեան հետ դեկտ. 31-ի փակեալ հաշիւներն ստանալու համար նրմանապէս յանձնարարեց Ուսումնական ճիւղին որպէսզի վարժարանի բացման համար նախապատրաստութիւնք ուսումնասիրուին:

Այս ժողովն իւր Դիւանին կազմութեան ձեռնարկելով, ընտրեց.

Մ. Էսաեան էֆ. Առնապետ

Յ. Նորատունկեան » Փոխ-Առնապետ

Յ. Թորոսեան » Առնապետ

Յ. Եօսուփեան » Փոխ-Առնապետ

— Թիֆլիզէն դեկտ. 21-ը թուով կը հեռագրեն Մոսկուայի և Բեդրսպուրկի լրագրաց, թէ Պարսից Շահն հարկ եղած հոգածութիւնը ցոյց կուտայ Ղարադղ գաւառի ինն Հայ գիւղերու բնակչաց, Շահն հրամայեց է որ վերոյիշեալ ինն գիւղերը փոխանակ առաջուան պէս 400 թուման պետական տուրք վճարելու, այդ գումարի կէսը վճարեն միայն նմանապէս յանցապարտ խաները պարտին տուած Հայ գիւղացւոց կրած վնասն՝ փոխարէնն հատուցանելով: Հայերը տասանորդական տուրքը չպիտի վճարեն խաներուն, մինչեւ որ իրենց վնասուց փոխարէնը չըստանան:

Հրատարակեցաւ ՃԱՇԱԿ ՈՍԿԵՂՁՆ ԴՊՐՈԻԹԵՍՆ ամսօրեայ հանդիսի առաջին թիւը:

Այս հանդէս, կը հրատարակուի գրաբառ լեզուաւ, խմբագրութեամբ Տեարց Ա. Մատթեայ Գարազաշեանի և Յ. Գուրգէնի: Առաջին թիւը կը բովանդակէ՝

ԱԶԴ. ի խնամակալաց հանդիսին.

ՊՍՏՄԱԿԱՆ. Յիսուսեանք. Ա. Մ. Գ.

ԳԻՏՆԱԿԱՆ. Թէ իցե՞ն բնակիչք ի լուսնի, Յ. Գ.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Անասուք հարեալ ի ժանտախտէ. Յ. Գ.

Առանձին բանք հայերէն լեզուի. Յ. Գ.

Գին Դին Գին Գին Գին Գին

Սրտօնատէր Կ. Ս. ԻԻԹԻԻՃԵԱՆ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԵԼ.Ք ԼՐԱԳՐՈՅ